

Konjunkturläget våren 2017

De senaste rapporterna från ÅSUB

2013:1	Konjunkturläget våren 2013
2013:2	Utvärderarnas rapport 2012. Landsbygdsutvecklingsprogram för landskapet Åland perioden 2007-2013
2013:3	Arbetsmarknadsbarometern 2013
2013:4	Utbildningsbehov och arbetsmarknad 2025
2014:1	Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2013
2014:2	Konjunkturläget våren 2014
2014:3	Utvärderarnas årsrapport 2013 LBU 2007-2013
2014:4	Finansieringen av kommunernas socialtjänst
2014:5	Arbetsmarknadsbarometern 2014
2014:6	Ålänningsars kultur- och fritidsvanor
2014:7	Ekonomisk utsatthet i barnfamiljer
2014:8	Förhandsutvärderingen av Ålands europeiska strukturfondsprogram 2014-2020
2014:9	Att leva och bo som inflyttad på Åland. Utomnordiska erfarenheter av åländskt samhällsliv
2015:1	Konjunkturläget våren 2015
2015:2	Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2012
2015:3	Arbetsmarknadsbarometern 2015
2015:4	Framtida finansiella relationer mellan Åland och Finland
2015:5	Ålänningsars och miljön
2015:6	Medborgarundersökning: Mariehamn hösten 2015
2016:1	Med en fot i arbetslivet. Högskolepraktik på Åland 1997-2014
2016:2	Konjunkturläget våren 2016
2016:3	Arbetsmarknadsbarometern 2016
2016:4	Kollektivtrafik i Mariehamn våren 2016. En enkätstudie om attityder till den lokala busstrafiken
2016:5	Slututvärdering av Landsbygdsutvecklingsprogrammet för landskapet Åland 2007–2013
2016:6	Språkbehovet i det privata näringslivet
2016:7	Ålänningsars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor 2016
2017:1	Den framtida kommunindelningen på Åland – en enkätstudie
2017:2	Ålandsprovet i matematik: En mätning av matematikkunskaperna i årskurs 6 hösten 2016

Förord

ÅSUB utarbetar på uppdrag av Ålands landskapsregering en konjunkturrapport per år för hela den åländska ekonomin. Föreliggande konjunkturrapport gäller den åländska ekonomin som helhet och syftet är framför allt att förse landskapsregeringen och lagtinget med aktuellt ekonomiskt underlag för pågående och kommande budgetarbete.

Ett annat syfte är att förse övriga delar av den offentliga sektorn, näringslivet och allmänheten med utfalls- och prognosdata över den makroekonomiska och branschspecifika utvecklingen och annan kvalificerad information om det dagsaktuella läget inom den åländska ekonomin.

Bedömningen inleds med en kortfattad genomgång av det internationella konjunkturläget inklusive en utförligare analys av Ålands närmarknader i Sverige och Finland. Analysen baseras i huvudsak på nationella och internationella konjunkturbedömningar och ekonomiska data som publicerats under årets första kvartal.

Analysen av läget inom den åländska ekonomin har sammanställts på basen av en enkät som skickades ut till ett stort antal representativt utvalda företag och besvarades under februari och mars. Enkäten gäller företagens syn på sin egen situation och det allmänna konjunkturläget fram till början av 2018.

Förutom enkätsvaren utnyttjas även uppgifter från mervärdesskatteregistret om näringslivets omsättning och löneutbetalningar som underlag för tidsserieanalyser och som indikatorer på konjunkturlägets genomslag inom det åländska näringslivet. Övriga indikatorer såsom valutakurser, räntenivåer och inflationen har också studerats. Arbetsmarknadsläget behandlas endast översiktligt i denna rapport. Istället ges en särskild prognos för hela den åländska arbetsmarknaden

i rapporten Arbetsmarknadsbarometern 2017, som beräknas utkomma i början av juni 2017.

Det är viktigt att klargöra att bedömningen i huvudsak inte sträcker sig längre fram i tiden än till början av nästa år.

I arbetet har företrädare för näringslivet och dess organisationer samt berörda avdelningar inom landskapsregeringen även bistått med branschspecifik konjunkturinformation och annan värdefull hjälp.

Richard Palmer har ansvarat för det övergripande arbetet med denna konjunkturöversikt, liksom produktionen och utformningen av föreliggande rapport.

Johan Flink har bistått med grundläggande datainsamling och bearbetning, med avsnittet om den offentliga sektorns ekonomi, samt med fördjupningsavsnittet om jordbruket och dess förädling.

Jouko Kinnunen har bidragit med grundberäkningarna för BNP-prognoserna och bearbetning av löne- och momsregisterdata.

Bedömningen är i huvudsak gjord under mars i år, och bygger på information tillgänglig till och med första veckan i april. Det innebär att vi exempelvis inte har haft tillgång till de uppgifter som publiceras i det finländska finansministeriets kommande prognos, som offentliggörs senare i april.

Mariehamn i april 2017

Katarina Fellman, Direktör

Innehåll

Figurförteckning	6
Tabellförteckning.....	8
Sammanfattning	9
1. Internationell utblick: gryende optimism	11
1.1 Svag återhämtning i den globala ekonomin trots ökad osäkerhet.....	11
1.2 Oljepriset	12
1.3 Finansiella förhållanden, inflation och räntor	13
1.4 Läget för den internationella sjöfarten	14
1.5 USA	15
1.6 Eurozonen	15
1.7 Asien, Latinamerika och Ryssland	16
2. Finland ut ur recessionen	16
3. Sveriges konjunktur stärks ytterligare	19
4. Den åländska ekonomin	20
4.1 BNP-tillväxten	21
4.2 Arbetslösheten	22
4.3 Befolkningsutvecklingen.....	23
4.4 Inflationen	24
4.5 Hushållen.....	25
4.6 Inresande och sjöfarten.....	25
4.7 Den offentliga sektorns ekonomi	28
5. Framtidsutsikterna inom det privata näringslivet	30
5.1 Framtidsutsikterna inom primärnäringsarna	33
5.2 Livsmedelsindustrin.....	35
5.3 Övrig industri	35
5.4 Vatten och el	36
5.5 Byggsektorn	37
5.6 Handeln	38
5.7 Hotell- och restaurang.....	39
5.8 Transportsektorn	40
5.9 Finans och försäkring.....	41
5.10 Företagstjänster	42
5.11 Personliga tjänster.....	43
5.12 Turismen.....	44
6. Fördjupning: Jordbruket och dess förädling	45
6.1 Enkät svar	45

6.2 Utveckling av omsättning och lönesumma	46
6.3 Mejeribranschen	47
6.4 Köttbranschen	48
6.5 Växtodling.....	49
Källor och referenser	51
Bilaga 1: Totalindex för det privata näringslivet och dess branscher.....	53
Bilaga 2: Konjunkturenkäten	56

Figurförteckning

Figur 1. Råoljepriset (Brent) januari 2014–januari 2019	12
Figur 2. Inflationen på Åland och inom eurozonen. 12 månaders euribor, januari 2014–februari 2017	13
Figur 3. USA:s, Euroområdet, och Sveriges centralbanksräntor januari 2014–mars 2017	14
Figur 4. <i>Baltic Dry Index</i> januari 2014–april 2017 (Index basår 1985 = 1 000)	14
Figur 5. Konsumentförtroendeindex (CCI) för USA, januari 2015–mars 2017.	15
Figur 6. BNP-tillväxt för Åland, Finland och Sverige 2010–2018	17
Figur 7. Konsumenternas framtidstro i Finland och Sverige, januari 2014–mars 2017	19
Figur 8. Valutakurser: EUR/SEK och EUR/USD, januari 2014–mars 2017	20
Figur 9. BNP-tillväxten 2000–2018 för Åland, Finland och Sverige. Volymindex, år 2000=100	21
Figur 10. Offentliga och privata sektorernas volymtillväxt 2013–2018 (procent)	21
Figur 11. Privata och offentliga sektorernas genomsnittliga volymtillväxt, periodvis 2000–2018 (procent)	22
Figur 12. Relativ arbetslöshet, månadsvis 2015, 2016 och januari–mars 2017	22
Figur 13. Ungdomsarbetslösheten, månadsvis 2015, 2016 och januari–mars 2017	22
Figur 14. Relativ arbetslöshet 2002–2018	23
Figur 15. Befolkningsförändring 2008–2016	24
Figur 16. Befolkningsutveckling för Åland, Finland och Sverige 2008–2016. Antal invånare, index år 2008=100	24
Figur 17. Ålands befolkning som andel av Finlands (procent) 1996–2016	24
Figur 18. Inflationen på Åland januari 2012–februari 2017. Prognos till och med 2018	24
Figur 19. Hushållens disponibla penninginkomst per konsumtionsenhet, median, för Åland och Finland 2000–2015. Procentuell tillväxt, 2015 års penningvärde.	25
Figur 20. Inresande till Åland 2000–2016	26
Figur 21. Inresande till Åland 2000–2016, procentuell tillväxt	26
Figur 22. Priset på lågsavlig marindiesel (LSMGO i Rotterdam) 2014–2019	26
Figur 23. Index för tankerfrakter från Nordsjöhamnar till den europeiska kontinenten (<i>Worldscale</i> TD7) januari 2013–april 2017	27
Figur 24. Utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen enligt budgetår, (miljoner EUR, löpande priser) 2007–2018	28
Figur 25. Kommunalskattesats 2007–2017, per region.	29
Figur 26. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar samt resultat, (1 000 euro) 2007–2017	30
Figur 27. Förväntningarna om omsättningen och utfallet i procentuell årlig tillväxt 2008–2018	31
Figur 28. Lönernas och omsättningens tillväxt i det privata näringslivet januari 2008–januari 2018 (Index, 2002=100). Löpande värden	31
Figur 29. Lönernas och omsättningens tillväxt inom det privata näringslivet (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	32

Figur 30. Förväntningarna om utvecklingen under 2015–2017 inom det privata näringslivet	32
Figur 31. Lönernas och omsättningens tillväxt inom primärnäringsarna (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	33
Figur 32. Förväntningarna inom primärnäringsarna	33
Figur 33. Lönernas och omsättningens tillväxt inom livsmedelsindustrin (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2016–mars 2018	35
Figur 34. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin	35
Figur 35. Lönernas och omsättningens tillväxt inom övrig industri (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	36
Figur 36. Förväntningarna inom övrig industri	36
Figur 37. Lönernas och omsättningens tillväxt inom vatten och el (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	37
Figur 38. Förväntningarna inom vatten och el	37
Figur 39. Lönernas och omsättningens tillväxt inom byggsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	37
Figur 40. Förväntningarna inom byggsektorn	38
Figur 41. Lönernas och omsättningens tillväxt inom handeln (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	38
Figur 42. Förväntningarna inom handeln	39
Figur 43. Lönernas och omsättningens tillväxt inom hotell- och restaurang (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	39
Figur 44. Förväntningarna inom hotell- och restaurang	39
Figur 45. Lönernas och omsättningens tillväxt inom transportsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	40
Figur 46. Förväntningarna inom transport	41
Figur 47. Lönernas tillväxt inom finans- och försäkring (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	41
Figur 48. Förväntningarna inom finans- och försäkring	42
Figur 49. Lönernas och omsättningens tillväxt inom företagstjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	43
Figur 50. Förväntningarna inom företagstjänster	43
Figur 51. Lönernas och omsättningens tillväxt inom personliga tjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	44
Figur 52. Förväntningarna inom personliga tjänster	44
Figur 53. Lönernas och omsättningens tillväxt inom turismen (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	44
Figur 54. Lönernas och omsättningens tillväxt inom landturismen (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018	45
Figur 55. Jordbrukets och hela primärnäringsarnas förväntningar våren 2017	45
Figur 56. Livsmedelsindustrins och jordbrukets bedömning av omsättning, lönsamhet, personal och investeringar det senaste året	46

Figur 57. Lönernas och omsättningens utveckling inom livsmedelsindustrin 2015–2016 (index: januari 2015=100)	46
Figur 58. Lönernas och omsättningens utveckling inom jordbruket 2014–2016 (index: januari 2014=100)	46
Figur 59. Priset på råmjölk i EU och Finland 2010–2016	48
Figur 60. Köttpriser i Finland, 2010–2016	49
Figur 61. Pris på ungtjurar, 2014–16	49
Figur 62. Spannmålspriser i Finland, 2010–2016	50

Tabellförteckning

Tabell 1. Nyckeltal 2014–2018	23
-------------------------------------	----

Sammanfattning

Enligt ÅSUB:s konjunkturbarometer är stämningen i **det privata åländska näringslivet** övervägande positiv.

Totalindex ligger för andra året i rad över långtidsgenomsnittet. Liksom för ett år sedan ger alla indikatorer som speglar förväntningarna positivt utslag. Företagen tror på möjligheterna att expandera det egna företaget och öka sin personalstyrka och i synnerhet på en förbättrad lönsamhet.

Trots det relativt positiva stämningssläget växer BNP långsamt, samtidigt som den offentliga sektorn fortsätter att krympa. **BNP-tillväxten** i den åländska ekonomin 2015 var 1,9 procent enligt preliminära beräkningar. För 2016 räknar vi med 2,0 procents tillväxt, för innevarande år en avmattning till blygsamma 0,5 procent och för 2018 en liten ökning till 1,0 procent. Den offentliga sektorns volym fortsätter att minska (-0,8 procent 2016, -0,4 innevarande år och -1,3 nästa år (2018)).

- **Inflationen (KPI)** beräknas hamna på 1,1 procent i årsgenomsnitt för 2017, och stiga till 1,2 procent 2018.
- Vi räknar med ett genomsnittspris på cirka USD 55 per fat för **råolja** (Brent) i år och USD 60 per fat 2018.
- **Svenska kronan** förväntas stärkas något i förhållande till euron under innevarande och nästa år, vilket skulle gagna näringslivets försäljning till svenska kunder.
- **Arbetslösheten** väntas i år fortsätta att sjunka tillbaka något jämfört med föregående år, till 3,5 procent, för att nästa år (2018) sjunka ytterligare något (till 3,4 procent).
- De åländska **hushållens inkomstutveckling** har hitintills varit svag under åren efter finanskrisen 2008. Trots en förväntat svag löneutveckling detta år förväntas den privata konsumtionen ändå öka något.
- Summan av **avräkningsbeloppet och skattegottgörelsen** till landskapet beräknas i år (2017) bli runt 249 MEUR och summan som betalas ut 2018 beräknas bli ca 253 MEUR.
- **Kommunernas nettokostnader** beräknas bli 136,0 MEUR, vilket innebär en ökning med 3,0 miljoner euro eller 2,2 procent jämfört med 2016 års budgeter. Endast fem kommuner budgeterar ett positivt resultat.
- **Det privata näringslivet** är mer optimistiskt om de kommande 12 månaderna än man varit på fyra år. För tredje året i rad ger ingen av de samlade delkomponenterna i vår konjunkturbarometer utslag åt det negativa hållet.
- **Färjerederierna** gynnas av fortsatt relativt låga bunkerkostnader. Konjunkturutsikterna för färjesjöfarten är i stort sett oförändrade. En långfristig förstärkning av kronan förväntas ge svenska konsumenter ökad köpkraft vilken kan komma att växlas in i ökat svenskt resande och konsumtion på åländska färjor.
- Fraktraterna för transporter till havs har visat en uppåtgående trend sedan början av 2016. Bland **torrlastrederierna** förväntar sig de flesta i stort sett oförändrade eller något bättre affärsförutsättningar under året. Ledande index för **tankerverksamheten** visar på en svag marknadsutveckling under 2016 men är i början av året på väg uppåt, vilket om trenden håller i sig, borde gynna nysatsningarna inom området.
- **Inom landtransportsektorn** tror man att konjunkturen kan bli oförändrad eller något sämre under året.
- Den del av **primärnäringsarna** som bedrivs i bolagsform och som domineras av fiskodlarna har haft en mycket stark omsättningsutveckling 2014–2016 och förväntar sig en ytterligare tillväxt detta år.
- Trots att oklarheten kring chipstillverkningens framtid åtminstone i det korta perspektivet klarnat är utsikterna för femte året i rad något mer pessimistiska än vanligt inom **livsmedelsindustrin**. Inte desto mindre är man något mer positiv än för ett år sedan, i synnerhet när det gäller omsättningens utveckling.
- Inom den **övriga tillverkningsindustrin** råder en närmast permanent, självsäker optimism. Denna vår är man enligt barometern till och med klart mer positiv än vanligt i synen på det kommande året. Branschen uppvisar en stabil och kontinuerlig tillväxt.
- **Byggbranschen** förväntar sig sammantaget små förändringar under den kommande 12-månadersperioden. En nergång i bostadsbyggandet gör ändå att man för andra året i rad förväntar sig en fortsatt något minskad omsättning.
- I **handelsbranschen** ryms undersektorer som handel med drivmedel och postorderverksamhet vilka väger tungt i helhetsbedömningen. Omsättningen ökade 2016 från att ha minskat året innan.
- Förväntningarna inom **hotell- och restaurang** visar en trend i positiv riktning under de senaste åren. Omsättningstillväxten var god 2016 och man förväntar sig en förbättrad lönsamhet under 2017.
- **Bankernas** syn på det gångna och kommande året skiljer sig något, men sammanvägda tror man nu på en något bättre lönsamhet under året och planerar att utöka sin personalstyrka. **Försäkringsbolagen** förväntar sig en i stort sett oförändrad verksamhetsnivå under den kommande 12-månadersperioden.
- Branschen **företagstjänster**, inklusive IKT-företag, är något mer optimistiska än vanligt om utvecklingen och förväntar sig särskilt att investeringarna ska öka under det kommande året.
- Inom branschen **personliga tjänster** ligger förväntningarna på den genomsnittliga nivån. Våra uppgifter om omsättningen visar att tillväxten i branschen var stark förra året. Man är förhoppningsfull om utsikterna för 2017 och förväntar sig bland annat nyrekryteringar och i synnerhet bättre lönsamhet under året.

1. Internationell utblick: gryende optimism

1.1 Svag återhämtning i den globala ekonomin trots ökad osäkerhet

Politik och ekonomi hör ihop. Om inte förr så är det uppenbart denna vår, år 2017. Storbritannien är på väg att lämna EU och USA:s nyvalde president ifrågasätter hela det etablerade internationella handelssystemet. Om USA:s nytillträdde president genomför de protektionistiska åtgärder som aviserades under valkampanjen och de följs av motreaktioner från omvärlden skulle det riskera att dämpa världshandeln och den globala BNP-tillväxten framöver.¹

Dessutom står Tyskland och Frankrike inför val detta år. Valet i fallet Frankrike kan utan överdrift sägas vara ett ödesval för hela Europasamarbetet. Utfallet av dessa val kommer att påverka den ekonomiska tillväxten och ekonomin i stort under flera år framöver. Dessutom ökar brexitförhandlingarna osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen i Europa de närmaste åren.

Sedan 2012 har den globala ekonomiska tillväxten legat under långtidsgenomsnittet för perioden 1987–2007. Den globala tillväxten backade förra året (2016) enligt preliminära uppgifter till 3,0 procent vilket är den lägsta nivån sedan 2009.² Den internationella handeln och investeringarna stagnerade,

samtidigt som den politiska osäkerheten ökade.

Främst tack vare förbättringar i tillväxt- och utvecklingsländer förväntas den globala tillväxten återhämta sig och stiga till 3,3 procent innevarande år (2017) enligt OECD:s senaste prognos.³ Vi ser också för första gången på nära ett decennium förutsättningar till en mellan de stora ekonomiska blocken synkroniserad återhämtning. Stora risker kvarstår dock – och nya har tillkommit.

Den nytillträdde amerikanske presidenten Donald Trumps deklarerade expansiva politik med en kombination av stora offentliga investeringar och skattelättnader väntas även de initialt bidra till en förstärkning av tillväxten. Den aviserade omläggningen i den amerikanska politiken kan knappast fortsätta att stimulera ekonomin i det längre perspektivet, åtminstone om den deklarerade protektionismen genomförs. Detta skulle högst troligt dämpa produktivitetsutvecklingen och hämma den amerikanska konkurrenskraften.

Omfattningen av den finanspolitiska stimulansseffekten av de aviserade amerikanska satsningarna på infrastruktur och militär upprustning är i dagsläget osäker och de kortsiktiga tillväxteffekterna kommer att variera beroende på hur mycket av den nya politiken i praktiken verkställs.

Internationella valutafonden (IMF) konstaterar i sin senaste rapport om den globala ekonomins framtidsutsikter att det finns flera tänkbara scenarier utgående från osäkerheten i den nya amerikanska administrationens ekonomiska policy.⁴

Finansmarknaderna verkar i alla fall räkna med en stark stimulans från USA. I slutet av

¹ Konjunkturinstitutet (2017) Konjunkturläget mars 2017.

² OECD (2017) Interim Economic Outlook, 7 March 2017. Internationella Valutafonden (IMF) som även de uttrycker sina tillväxtförväntningar i löpande priser säger i sin senaste prognos 3,1 procent 2016, 3,4 år 2017 och 3,6 procent år 2018 (IMF (2017) *World Economic Outlook*, January 16, 2017). Världsbanken som använder fasta 2010-års priser räknar med en förstärkning av BNP-tillväxten från 2,3 procent 2016 till 2,7 procent i år. World Bank (2017) *Global Economic Prospects. Weak Investment in Uncertain Times. January 2017*.

³ OECD (2017).

⁴ IMF (2017) *World Economic Outlook* January 16, 2017.

februari hade den amerikanska börsen stigit med 7–8 procent sedan årsskiftet.

Det finns dock en stark osäkerhet och många risker förbundna med detta, t.ex. hur finansieringen skall kombineras med skattelättnader och effekterna av protektionismen.

Den allmänna bedömningen är att resande av nya handelsbarriärer på sikt skulle sänka världens BNP och att de som drabbas starkast är just de länder som inför dessa hinder.⁵

En förväntad uppgång i råvarupriserna förväntas understöda tillväxten i råvaruexporterande länder. Vi har även kunnat se en uppgång i avkastningen på obligationer och en stigande inflation delvis orsakad av en uppgång i oljepriserna. IMF förväntar sig en global inflation på 4,3 procent detta år, den högsta sedan 2011.

1.2 Oljepriset

Energipriserna påverkar den samlade produktionen, befolkningstillväxten, lönerna, hushållsinkomsterna, med mera, på Åland jämförelsevis starkt. Därför är de en viktig parameter i vår konjunkturbedömning.

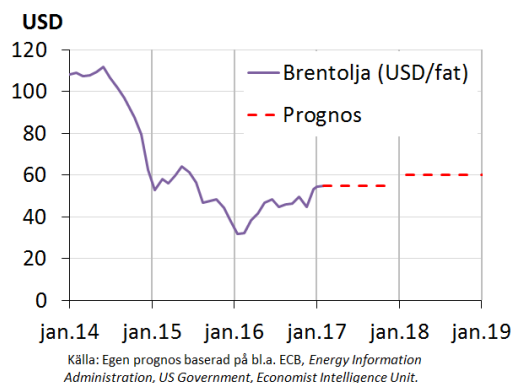
De långsiktiga förändringarna i oljepriset bestäms i huvudsak av faktorer som utbudet från icke-OPEC-länder, OPEC:s beslut om produktion och investeringar, priset på övriga energiformer och den globala efterfrågan.

OPEC:s överenskommelse om en begränsning av utbudet av olja har stabiliserat det nuvarande prisläget och även förväntningarna om framtida prisutveckling. Det är läget för tillfället, ska tilläggas, eftersom interna politiska motsättningar inom kartellen och produktionsökningar inom amerikansk oljeskifferindustri mycket väl kan

undergräva den gemensamma linjen.⁶

OPEC:s produktionsminskning har heller inte haft någon större effekt på de enorma amerikanska lagren.

Figur 1. Råoljepriset (Brent) januari 2014–januari 2019

Priset nådde 55 USD per fat för Brentolja i början av året vilket närmar sig nivån där amerikansk oljeskifferutvinning blir lönsam (Figur 1). Emellertid har priset i skrivande stund (början av april 2017) sjunkit tillbaka till 50 USD per fat, vilket nära motsvarar 200-dagars-medeltalet.

Den förväntat högre tillväxten och ett ökat investeringsbehov 2017–2018 innebär att den globala oljekonsumtionen troligen kommer att överskrida produktionen och att lagren kommer att tömmas vilket sätter uppåttryck på råoljepriserna.

Vi förväntar oss att US-dollar stärks något i förhållande till euron under 2017, räknat som medeltal för året, vilket betyder att den skulle ligga över långtidsmedelvärdet för tredje året i följd. Detta skulle i så fall fördyra oljenotan för länder vars valuta förlorar i värde gentemot US-dollar.

Vår prognos hamnar på ett genomsnittspris

⁵ OECD (2017) *Interim Economic Outlook*, 7 March 2017, s. 9.

⁶ Nordea Economic Outlook 2/2017, s. 14.

på råolja på 55 USD per fat för Brentolja i år. Till följd av en global konjunkturförstärkning och en ökad efterfrågan året därefter (2018), så tror vi att priset lägger sig kring 60 USD per fat i genomsnitt 2018 (Figur 1).⁷ I nuläget räknar vi inte med ytterligare höjning av råoljepriserna 2019.

1.3 Finansiella förhållanden, inflation och räntor

Den globala återhämtningen väntas fortsätta de närmaste två åren. Politisk osäkerhet gör dock att risken för bakslag har ökat. USA:s, eurosystemets och Sveriges centralbanker befinner sig i olika penningpolitiska faser (Figur 3).

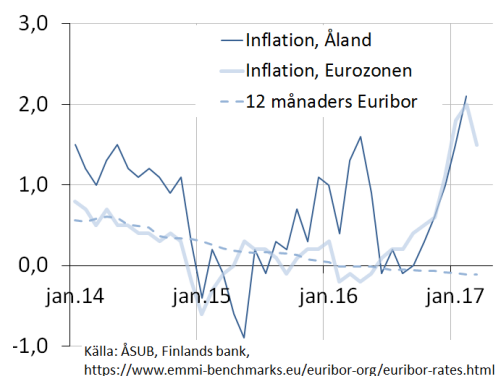
Den totala globala inflationen har ökat nyligen, främst som en följd av effekterna av höjda energipriser. Trycket från underliggande komponenter förblir lågt.

Inom eurozonen förväntas på ett par års sikt ändå de underliggande komponenterna trycka upp inflationen, understött av ECB:s fortsatt expansiva monetära politik. Den starkare tillväxten och resursutnyttjandet har givit en press uppåt på priser och löner i början av 2017.⁸

ECB fortsätter enligt de flesta bedömare med sina tillgångsköp. Enligt centralbanken själv fortsätter man med sina tillgångsköp (obligationer) men trappar ner dem något. Styrrentan fortsätter att ligga på noll "under en längre tid" som man uttrycker det i pressmeddelandet i samband med beslutet vid sammanträdet den 9 mars.

Man står dock beredd att återigen trappa upp sina tillgångsköp om förutsättningarna skulle ändras och inflationstrycket återigen försvagas.

Figur 2. Inflationen på Åland och inom eurozonen. 12 månaders euribor, januari 2014–februari 2017

FED (centralbanken) i USA lät sin styrränta ligga kvar på 0,5 från början till slutet av 2016 (Figur 3). I mitten av december det året höjde man räntan med 25 punkter till 0,75 procent.

Den senaste höjningen genomfördes därefter i mitten av mars i år (2017), då man lade sig på 1,0 procent (Figur 3). De flesta bedömare tror att FED fortsätter sin räntehöjning stegvis under de kommande två åren. Om två år (våren 2019) ligger antagligen den amerikanska centralbanksräntan kring 2 procent.⁹

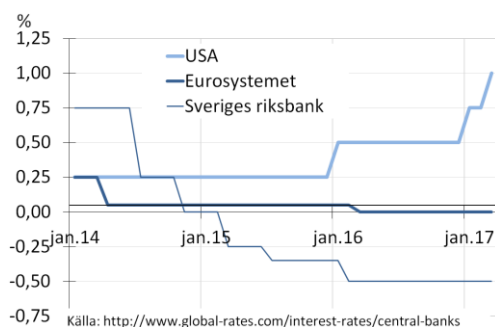
Den europeiska centralbanken (ECB) ligger än så länge kvar på 0,0 procent och ett svagt tryck från den underliggande inflationen (exklusive energipriser) gör att man knappast kommer att höja under året (Figur 3).

⁷ Egen prognos baserad på bl.a. Europeiska centralbanken (2017) Makroekonomiska framtidsbedömningar för euroområdet av eurosystemets experter, mars 2017. *Energy Information Administration*, US Government och Economist Intelligence Unit, *Global Forecasting Service* March 16th 2017.

⁸ European Central Bank (2017) *Economic Bulletin* 1/2017

⁹ SEB (2017) *Nordic Outlook*, February 2017, s. 9.

Figur 3. USA:s, Euroområdet, och Sveriges centralbanksräntor januari 2014–mars 2017

Inflationssiffrorna har under det senaste dryga halvåret pekat uppåt, främst till följd av en uppgång i priset på olja, men det lär inte ändra på finanspolitiken.

Trots att den svenska konjunkturen fortsätter att stärkas är inflationen exklusive energipriser fortfarande låg. Riksbanken konstaterar i sin senaste rapport att de långsiktiga inflationsförväntningarna är tillbaka nära 2 procent.¹⁰

Riksbankens mål är att stabilisera inflationen runt två procent och man menar att för det krävs "ett fortsatt starkt konjunkturläge och att kronan inte stärks för snabbt".¹¹ Därför fortsätter man under året köpa av statsobligationer och håller reporäntan negativ.

Sverige införde en negativ styrränta i mars 2015 (-0,25 procent), för att sedan i juli sänka och lägga sig på -0,35 procent och ytterligare sänka till -0,50 i februari 2016. Där har den legat sedan dess.

Det svenska konjunkturinstitutet bedömer att Riksbanken behåller reporäntan på -0,5 procent detta år och höjer först tredje kvartalet 2018.¹²

¹⁰ Sveriges Riksbank (2017) Penningpolitisk rapport, februari 2017.

¹¹ *Ibid.*

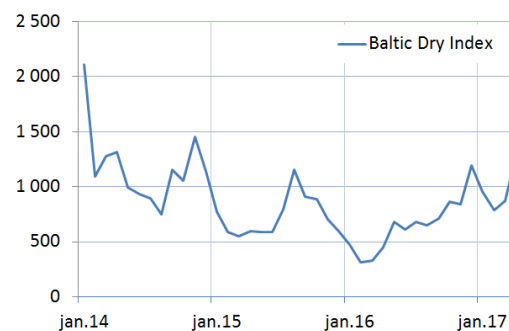
¹² Konjunkturinstitutet (2017) Konjunkturläget mars 2017, s. 7.

1.4 Läget för den internationella sjöfarten

Baltic Dry Index (BDI) är ett sammansatt shipping- och handelsindex skapat av det London-baserade *Baltic Exchange* som mäter förändringar i kostnaderna för att transportera råvaror som järnmalm, kol och vete till sjöss (Figur 4). Informationen får man direkt från skeppsmäklare.

Förändringar i BDI speglar transportkostnaderna för råvaror som är ett område där spekulationsnivån är väldigt låg och ger därigenom insikter i globala trender i utbud och efterfrågan.

Figur 4. Baltic Dry Index januari 2014–april 2017 (Index basår 1985 = 1 000)

Av Figur 4 ovan framgår att index i början av 2014 nådde en topp (över 2 000 punkter) men trenden därefter var neråt till vintern 2016. År 2014 höll sig BDI genomsnittligt över 1 000, för att sedan sjunka till något över 700 under 2015.

I början av 2016 såg vi en nergång i BDI till de lägsta nivåerna under de senaste fem åren (Figur 4). Indexet bottade i mitten av februari och pekade därefter uppåt och nådde sin högsta nivå i december det året, för att sedan återigen falla tillbaka i början av detta år (2017). I ljuset av de senaste noteringarna (början av mars–början av april) som återigen pekar uppåt verkar den positiva trenden sedan början av 2016 fortsätta.

1.5 USA

Frågan är hur Trumpadministrationen skall kunna genomföra sina aviserade omfattande investeringar i infrastruktur i militären, slå vakt om social- och hälsovård och samtidigt sänka skatterna. Som det ser ut idag går knappast Trumps förhoppning att en stark tillväxt skall lösa denna ekvation ihop, åtminstone på litet längre sikt.

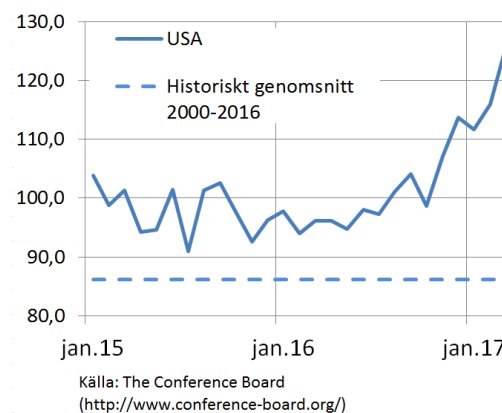
En stark långsiktig ökning av tillväxten skulle å ena sidan förutsätta en befolknings- och arbetskraftstillväxt och å andra sidan en produktivitetshöjning. Ingen av dessa grundförutsättningar finns för handen. President Trumps utlovade satsningar på infrastruktur och militär kan kortsiktigt öka tillväxten men den långsiktiga tillväxten kommer fortfarande av allt att döma ligga kvar kring 1,5-2 procent.

Gör president Donald Trump allvar av sin protektionistiska politik, är den långsiktiga amerikanska produktivitetshöjningen i fara, genom att den skulle bromsa tillflödet av kunskaper och teknologi utifrån. Det skulle även med största sannolikhet försämra produktivitetshöjningen i tidigare konkurrensutsatta industrier.

Trots den rådande osäkerheten om den långsiktiga utvecklingen har de amerikanska hushållens förtroende för ekonomin varit mycket stark ett bra tag, inte minst tack vare en stark arbetsmarknad och en stark arbetskraftsefterfrågan som har pressat lönerna uppåt.

Som framgår av kurvan i *Figur 5* har förtroendet de senaste två åren legat långt över långtidsgenomsnittet. Noteringen från februari detta år (2017) är det högsta sedan december år 2000.

Figur 5. Konsumentförtroendeindex (CCI) för USA, januari 2015–mars 2017.

1.6 Eurozonen

Den ekonomiska återhämtningen i eurozonen fortskrider och stärks, främst tack vare en starkare inhemsk efterfrågan.¹³ I nuläget ser denna utveckling ut att kunna fortsätta även om oljepriset, inflationen och räntorna höjs. Den stora faran ligger egentligen på det politiska planet. Skulle utfallet i det tyska parlamentsvalet och i synnerhet det franska presidentvalet gå i populisternas favör öppnar sig tidigare oanade scenarier. Det ur ekonomisk synvinkel allvarligaste skulle vara om Frankrike skulle spräcka EU-samarbetet.

Ännu en riskfaktor – dock av något mindre dignitet – är att den europeiska banksektorn fortfarande har svagheter och dras med en stor andel svaga lån och dålig lönsamhet.¹⁴

Den försiktigt positiva bedömningen om konjunkturutvecklingen har dock i nuläget överhanden och om vi får en något stigande inflation och nominell BNP borde även situationen för de skuldyngda ekonomierna i södra Europa underlättas.

¹³ Finlands bank (2017) *Euro ja talous*, 1/2017, s. 14.

¹⁴ Sveriges Riksbank (2017) Penningpolitisk rapport februari 2017, s. 7.

Företagen i eurozonen har för tillfället synnerligen fördelaktiga finansieringsmöjligheter och god lönsamhetsutveckling, vilket borde stimulera investeringarna.

En förbättrad situation på arbetsmarknaden ser ut att kunna stimulera den privata konsumtionen genom att höja hushållens disponibla inkomst.

1.7 Asien, Latinamerika och Ryssland

Tillståndet i den kinesiska ekonomin är avgörande för hur den globala ekonomin utvecklas. Tillväxten var 6,7 procent år 2016 vilket var i linje med de officiella målen.¹⁵ Denna tillväxt har dock varit beroende av en fortsatt ökad skuldsättning som resulterat i uppblåsta fastighetsvärden i många städer. Många förväntar sig en nergång i bygg- och fastighetsbranscherna som en följd av den ökande risken för en kreditbubbla. Detta förväntas leda till en avmattning i tillväxten till 6,5 år 2017 och 6,3 procent 2018.¹⁶ Den höga skuldsättningen hos de kinesiska företagen ses allmänt som ett stort problem.¹⁷

En sprucken bostadsbubbla skulle förmodligen ha kraftiga återverkningar på den globala efterfrågan och tillväxten med spridningseffekter till Europa, Finland och slutändan Åland. Effekterna skulle dock troligen begränsas av den starka statliga kontrollen över banksystemet, som inte kommer att låta någon större bank gå under.

Efter mer än fyra års deflation har den samlade producentprisförändringen nu vänt och blivit positiv.

Tillväxten i den japanska ekonomin är svag men det ser ut som om man kommer att kunna vända fjolårets deflation till en allmän

positiv prisförändring. Bedömare räknar med en inflation på i storleksordningen 0,7 procent 2017 och 2018.¹⁸

I Indien förväntas den nyligen genomförda valutareformen på kort sikt ha negativ inverkan på BNP-tillväxten. Tillväxten är dock med internationella mått hög och förväntas nå 7,5–8,0 procent innevarande och nästa år.

En ökad exportefterfrågan och en lågt värderad valuta förstärker gradvis den brasilianska exporten och i slutändan BNP-tillväxten trots en svag utveckling på hemmamarknaden.

Utsikterna för den ryska ekonomin som har gynnats av oljeprisets återhämtning förbättras. Aktiekurserna har överlag stigit och rubelns växelkurs har stärkts. Om den nya amerikanska administrationen lättar på sanktionerna så får det positiva följder och rubeln stärks, vilket ytterligare stärker importmöjligheterna för landet.

2. Finland ut ur recessionen

Den finländska konkurrenskraften håller på att förbättras, men arbetsmarknadsläget är fortfarande dåligt. Tjänstesektorn, handeln och byggsektorerna går bra och även den tyngre industrin, särskilt skeppsbyggnad och deras underleverantörer. Något definitivt och starkt lyft ut ur den långvariga ekonomiska stagnationen är det emellertid knappast frågan om de närmaste två åren, till det skulle det behövas ett rejält lyft för exporten, vilket än så länge dröjer.

Finlands konkurrenskraft kan kortsiktigt förbättras under året. Det är dock högst tveksamt om det så kallade konkurrenskraftsavtalet som syftar till att begränsa ökningen av lönerna i realiteten kommer att

¹⁵ OECD (2017) *Interim Economic Outlook*, 7 March 2017.

¹⁶ OECD (2017) *Interim Economic Outlook*, 7 March 2017.

¹⁷ [ETLA \(2017\)](#).

¹⁸ SEB (2017) *Nordic Outlook*, February 2017, s. 20.

befrämja den finländska ekonomins långsiktiga konkurrenskraft. Som statens råd för utvärdering av ekonomisk policy påpekar i sin senaste rapport är det synnerligen oklart om ökningen av priset på arbetskraft i det långa loppet kan begränsas på det sätt avtalet förutsätter och kompenseras genom att minska skatten på arbete. I det längre perspektivet kommer ändå i första hand utbud och efterfrågan av arbetskraft att bestämma lönenivåerna.¹⁹

Förutom den internationella osäkerheten, bland annat gällande det internationella handelssystemet, har det seglat upp ett mer omedelbart inrikespolitiskt orosmoln som gäller regeringsmakten i landet.

Förutsättningarna för den finländska regeringens fortsatta regerande kommer att spetsas till när sannfinländarna ska välja ny partiledare efter partiledaren Timo Soini den 10–11 juni i år. Skulle den mer radikala falangen med Jussi Halla-aho vinna finns en risk att partiet skulle kräva förändringar i regeringsprogrammet för att fortsätta sin medverkan.

Om de övriga regeringspartierna, samlingspartiet och centern, då skulle uppfatta kraven som omöjliga att tillmötesgå kunde det leda till en regeringskris och till och med nyval. Ett sådant scenario skulle skapa instabilitet och knappast på kort sikt gynna den ekonomiska återhämtningen.

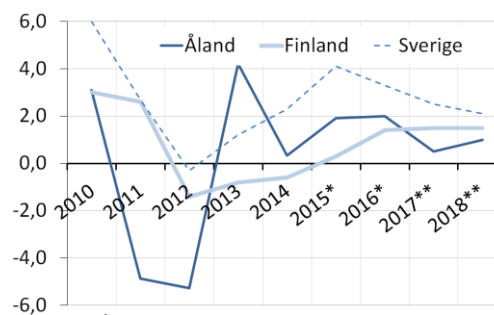
Efter tre år med negativ tillväxt av bruttonationalprodukten (2012–2014) vände den och blev med minimal marginal positiv 2015. Förra året stärktes enligt preliminära siffror tillväxten till 1,6 procent.²⁰ Den årliga tillväxten (BNP) av Finlands samlade pro-

duktion återges i *Figur 6*. Vi räknar med en BNP-tillväxt på 1,5 procent detta och nästa år (2017–2018). Färsk siffror från Statistikcentralen visar på en stark tillväxt under årets två första månader.²¹

ETLA (näringslivets forskningsinstitut) räknar med att den genomsnittliga årliga tillväxten ökar från i medeltal -0,2 procent 2012–2016 till 1,5 procent 2017–2021.²² Det skulle innebära att Finlands BNP-tillväxt om ett par år hamnar i paritet med genomsnittet för EU28.

Konkurrenskraftsavtalet dämpar lönetillväxten och därmed hushållens konsumtion, vilket håller tillbaka den inhemska efterfrågan. Den tillväxt som ändå finns i den inhemska efterfrågan under året kommer främst från byggsektorn.

Figur 6. BNP-tillväxt för Åland, Finland och Sverige 2010–2018

Källa: ÅSUB, Statistikcentralen, SCB
 *) För 2015 och 2016, preliminära beräkningar för Åland
 **) Prognos för Åland, 2016–2018 även för Finland och Sverige

Finland importerar innevarande år en omvärldsinflation driven av högre energipriser. Vi räknar med en procentuell förändring av KPI på 0,9 procent i år och 1,2 procent 2018. (Inflationsprognosen för Åland återges i *Tabell 1* på s. 23).

Exportpriserna har stigit i början av året och

¹⁹ Economic Policy Council (2017) *Economic Policy Council Report 2016*, s. 16–17. Rådet gör även bedömningen att konkurrenskraftsavtalet och de därmed förbundna skatteminskningarna kommer att vara negativa för de offentliga finanserna (Economic Policy Council (2017), s. 128)

²⁰ [Statistikcentralen, nationalräkenskaper](#).

²¹ [Statistikcentralen \(2017\) Konjunkturindikator för produktionen](#).

²² [ETLA \(2017\)](#).

exporten ser ut att stärkas något under 2017, när efterfrågan i eurozonen och konkurrenskraften stärks. En tillfällig boom i bilexporten stärker årets exportsiffror. Exporten väntas växa med ca 2 procent innevarande år.²³ Exportefterfrågan drivs av återhämtningen på de finländska exportmarknaderna men även av ökad produktionskapacitet och investeringar.

ETLA räknar med ett starkt uppsving för bilexporten detta år (32 procent) till följd av utbyggnaden av fabriken i Nystad och av skeppsbyggnaden.²⁴ Även exporten av trävirke förväntas växa starkt (med 6 procent) medan exporten av metall- och elektronik förväntas växa med 2-3 procent.²⁵

Tillväxten av marknaden för den stora andelen insatsvaror till industrin i den finländska exporten är fortsättningsvis blygsam. Det skulle krävas en uppgång i Tysklands investeringar och en stark tillväxt i den ryska ekonomin för att få fart på Finlands export.²⁶

Bortfallet av en stor del av försäljningen till Ryssland hämmar fortfarande den allmänna exportåterhämtningen. Rysslands andel av Finlands export sjönk från 10 procent 2013 till 6 procent 2015.²⁷

Inte desto mindre förväntas varuexporten växa betydligt mer i år än förra året och den förväntas växa betydligt snabbare än tjänsteexporten och från och med nästa år även starkare än importen.

Arbetslösheten i Finland förväntas fortsätta ligga kvar på en hög nivå i år, även om den långsiktiga trenden neråt som började 2015 förväntas fortsätta, inte minst till följd av en ökad efterfrågan på arbetskraft inom export-

industrin. Det relativa arbetslöshetstalet förväntas sjunka ett par tiondelar per år framöver; från 8,8 procent 2016 till 8,6 procent i år, och ytterligare till 8,2 procent 2018.²⁸

Trots att investeringstakten förväntas sjunka något i år, ökar den ändå mer än BNP innevarande år (med cirka 3,8 procent).²⁹

Lönerna kommer att växa med mindre än 1 procent under 2017. Med något högre energikostnader och en fortsättningsvis hög arbetslöshet ser det ut som om den reella tillväxten av hushållens efterfrågan kommer att vara låg.

Den privata konsumtionen förväntas växa långsammare än BNP de närmaste två åren; i medeltal med inte mer än 1,2 procent åren 2017–2019.³⁰ ETLA gör den optimistiska bedömningen att den privata konsumtionen förväntas öka främst tack vare en förbättrad arbetsmarknad med 1,3 procent innevarande år, 1,1 procent nästa år (2018) och slutligen med 1,2 procent år 2019.³¹ Andra är betydligt mer återhållsamma i sin bedömning.³²

Under föregående år (2016) vände byggnadssektorns, servicesektorns och konsumenternas förtroende uppåt. Sedan, i slutet av året följde även industrins förtroende med uppåt.³³

Hushållens förtroendeindikator har uppvisat en exceptionell, uppåtgående, trend under hela 2016 (*Figur 7*). Noteringen för mars i år (2017) är den starkaste på drygt sex år. Det är intressant att notera att detta sker i en situation när reallönerna knappt väntas stiga alls detta år i förhållande till fjolåret.

²³ [ETLA \(2017\)](#).

²⁴ [Ibid.](#)

²⁵ [Ibid.](#)

²⁶ Nordea Economic Outlook 1/2017. s. 25.

²⁷ Enligt ETLA (2017) *Suhdanne 1/2017*.

²⁸ Nordea Economic Outlook 1/2017. s. 24.

²⁹ ETLA (2017) *Suhdanne 1/2017*.

³⁰ [Ibid.](#)

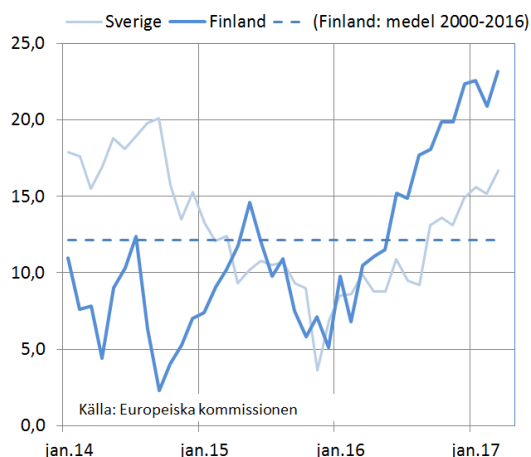
³¹ ETLA (2017) *Suhdanne 1/2017*.

³² Nordea Economic Outlook 2/2017. s. 44.

³³ [Aktia Bank \(2017\) Ekonomisk översikt 2017:1](#)

Ändå finns förhoppningar hos företagen inriktade på den inhemska marknaden att det stärkta konsumentförtroendet kommer

Figur 7. Konsumenternas framtidstro i Finland och Sverige, januari 2014–mars 2017

att växlas in i ökad konsumtion – det gäller inte minst de åländska färjerederierna.

De offentliga finanserna i Finland försämrats såtillvida att skuldsättningen i förhållande till BNP ökar, medan de förbättras genom att underskottet ser ut att minska de närmaste åren.

3. Sveriges konjunktur stärks ytterligare

Den redan starka svenska konjunkturen fortsätter att stärkas under de närmaste två åren. Detta innebär att resursutnyttjandet och efterfrågan på arbetskraft stiger ytterligare.

BNP-tillväxten, som varit mycket stark de senaste åren dämpas något och beräknas enligt det svenska Konjunkturinstitutet bli 2,5 procent i år för att nästa år mattas till 2,1

procent (*Figur 6*).³⁴

Exporten har varit stark under inledningen av 2017. Efterfrågan på många av de viktigaste exportmarknaderna väntas öka de närmaste åren, vilket ökar investeringstakten bland svenska företag.³⁵

Den svenska riksbanken rapporterar en stigande inflation i början av året, främst på grund av stigande energipriser. Sammantaget förväntas den ändå sjunka något första halvåret 2017 för att sedan börja stiga, så att den hamnar på 1,6 procent i år och 1,8 procent nästa år.

Det mesta tyder på en fortsatt stor efterfrågan på arbetskraft i den svenska ekonomin de närmaste två åren. Samtidigt kommer förmodligen företagen att få ännu större problem med matchningen än man har nu och sysselsättningstillväxten väntas bromsa in de kommande åren.³⁶

Eftersom den svenska arbetskraften ökat starkt har arbetslösheten inte sjunkit i takt med den stärkta konjunkturen. På årsbasis förväntas den ändå sjunka i år i förhållande till 2016 och bli 6,7 procent för att därefter hålla sig på den nivå det följande två åren på grund av det ökade utbud av arbetskraft.³⁷

Sedan september förra året (2016) har hushållens syn på ekonomin varit mer optimistisk än normalt (*Figur 7*). Även företagen har blivit mer optimistiska om konjunktutsikterna.

Hittills ser man inga tecken på att hushållens skulder som andel av deras disponibla

³⁴ Konjunkturinstitutet (2017) Konjunkturläget mars 2017, s. 25.

³⁵ Sveriges riksbank (2017) Penningpolitisk rapport, februari 2017, s. 7.

³⁶ Sveriges riksbank (2017), s. 32.

³⁷ Sveriges riksbank (2017), s. 36.

inkomster skulle minska, tvärtom. Som det ser ut i dagsläget kommer andelen att närma sig 200 procent, vilket knappast kan ses som hållbart. Samtidigt fortsätter bostadspriserna att stiga, om än i långsammare takt.

Låga räntor fortsätter att pressa ner kronkursen. Den svenska riksbankens extremt expansiva penningpolitik fortsätter sannolikt under året med en reporänta på historiskt låga -0,50 procent.

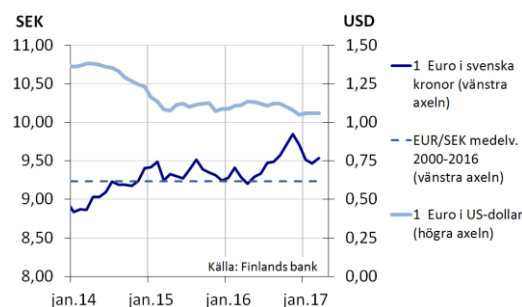
Den stegvisa höjningen av reporäntan som förväntas inledas från och med tredje kvartalet 2018 enligt Konjunkturinstitutets bedömning, kommer förmodligen att innebära att kronan stärks gentemot euron, till gagn för åländska färjerederier och övriga företag som säljer på den svenska marknaden. Till skillnad från hur det ser ut i Finland förväntas löntagarna i Sverige även kunna se fram emot inte obetydliga löneökningar de närmaste två åren.

Som den senaste rapporten från Konjunkturinstitutet påpekar så har Riksbankens mer expansiva penningpolitik sedan andra kvartalet 2014 lett till att realräntan sjunkit snabbare i Sverige än i euroområdet.³⁸ Från andra kvartalet 2014 fram till november i fjol (2016) försvagades den svenska kronan gentemot euron, inte minst på grund av den negativa reporäntan. Sedan december har kronan återigen stärkts mot euron och låg i januari–mars kring 9,50 kronor för en euro (Figur 8).

Framöver förväntar vi oss en fortsatt långsam förstärkning av den svenska kronans värde gentemot euron. De räntehöjningar som vi ser som oundvikliga under de närmaste två åren vid ett grundscenari (stabil tillväxt, ingen bostadskrasch eller finanskris) ger den svenska valutan stöd.

Slår denna förväntade förstärkning under prognosperioden och ytterligare några år framöver in så gynnas det åländska näringslivet – sjöfarten och turismen såväl som exporten.

Figur 8. Valutakurser: EUR/SEK och EUR/USD, januari 2014–mars 2017

Vi tror att kronan i medeltal kommer att ligga kvar nedanför sitt långtidsmedelvärde i förhållande till euron under året (kring nivå EUR/SEK 9,40), för att under 2018 stärkas (till 9,20 för en euro). På litet längre sikt, fram till mitten av 2020-talet utgår svenska Konjunkturinstitutet från att kronans värde fortsätter att stiga sakta.

4. Den åländska ekonomin

Den jämförelsevis lilla, öppna finländska ekonomin är beroende av utvecklingen på världsmarknaden och den finländska industrins konkurrensförmåga är i sin tur avgörande för statsfinanserna.

Ålands offentliga ekonomi är direkt beroende av avräkningsbeloppet från den finländska statsbudgeten, vilket innebär att en balanserad ökning av de offentliga utgifterna till stor del är beroende av en växande finländsk skattebas.

Den offentliga ekonomins konsumtion påverkar sedan i sin tur efterfrågan på de åländska företagens varor och tjänster på

³⁸ Konjunkturinstitutet (2017) Konjunkturläget mars 2017, s. 50.

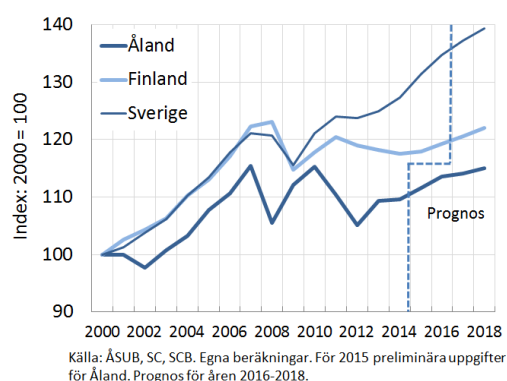
hemmamarknaden. Den åländska ekonomins starka sammanknytning med den finländska visas också bland annat av att förändringarna i hushållsinkomster och priser följer varandra mycket nära.

En annan mer direkt inverkan på den åländska ekonomin och konjunkturen kommer från förändringar i bränslekostnaderna. Särskilt stor är effekten på transportsektorn och sjöfarten.³⁹ Med ett råoljepris som i medeltal förväntas ligga kring 55 USD per fat under den kommande 12-måndersperioden, vilket procentuellt sett är betydligt högre än under fjolåret (2016), men historiskt sett fortfarande lågt, har den åländska färjesjöfarten fortsatt rätt gynnsamma verksamhetsförutsättningar.

4.1 BNP-tillväxten

Den åländska BNP-tillväxten har varierat stort under de senaste åren. *Figur 6* (sid. 17) visar den åländska BNP-tillväxten i förhållande till Finland och Sverige och *Figur 9* nedan visar utvecklingen i indexform under tiden sedan år 2000.

Figur 9. BNP-tillväxten 2000–2018 för Åland, Finland och Sverige. Volymindex, år 2000=100

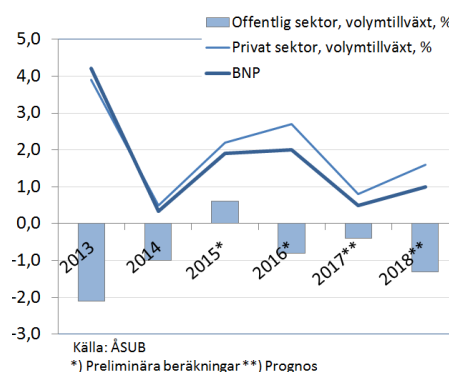

Figur 9 visar att trenden i den åländska volymtillväxten följer den finländska nära, men den har varit något svagare. Samma

mönster ser vi om vi räknar från tiden efter finanskrisen, år 2008. Från och med 2011 hade vi två år med minskande samlat produktionsvärde (-4,9 procent och -5,3 för 2012).

Därefter, 2013, ökade förädlingsvärdet för de flesta av de största branscherna; i transport och magasinering, (där sjöfart ingår) i fastighetsverksamhet, tillverkning samt finans- och försäkringsverksamhet.⁴⁰ BNP-tillväxten återhämtade sig och vände till positiv (4,2 procent) 2013 och knappt positiv 2014 (0,3 procent). Preliminära beräkningar för 2015 och 2016 säger att tillväxten stärktes till 1,9 och 2,0 respektive år. I år (2017) räknar vi med en avmattning av den samlade tillväxten till 0,5 procent och sedan en något starkare tillväxt 2018 (1,0 procent) (*Figur 10*).

Figur 10. Offentliga och privata sektorernas volymtillväxt 2013–2018 (procent)

Den offentliga sektorns bidrag till BNP fortsätter att minska till följd av nerskärningar, bolagiseringar och en krympning av den statliga sektorn på Åland. *Figur 10* visar hur BNP-kakan fördelats mellan sektorerna och hur volymtillväxten i de två sektorerna förhållit sig till varandra under tre perioder.

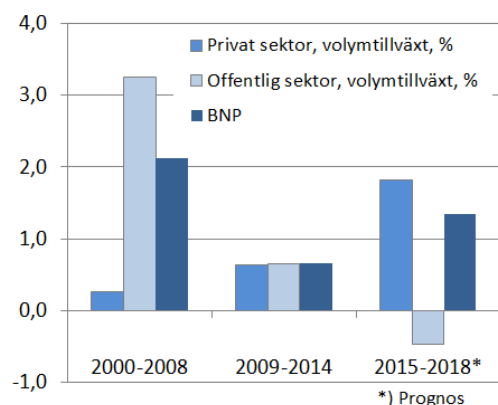
Den privata sektorns andel av det totala produktionsvärdet minskade från 82 procent år 2000, till 77 procent 2012. Därefter kom-

³⁹ (ÅSUB Rapport 2012:1) [Konjunkturläget våren 2012](#) sid. 78–81.

⁴⁰ ÅSUB Statistikmeddelande (2016) Nationalräkenskapsdata 2016:1.

mer den enligt vår prognos att återigen öka till 80 procent innevarande år (2017). Den svaga BNP-utvecklingen under åren 2009–2014 jämfört med den föregående 5-årsperioden beror till stor del på minskningen av den offentliga sektorns volym (Figur 11).⁴¹ Den privata sektorn hade en svagt genomsnittlig positiv tillväxt 2000–2008 (0,3 procent) medan den offentliga sektorn växte starkt under samma tid (3,2 procent) (Figur 11).

Figur 11. Privata och offentliga sektorernas genomsnittliga volymtillväxt, periodvis 2000–2018 (procent)

Under perioden efter finanskrisen med internationell lågkonjunktur från 2009–2014 försvagades den privata sektorns tillväxt (0,6 procent i medeltal) samtidigt som den offentliga sektorns volymtillväxt mattades av rejält (0,7 procent i genomsnitt).

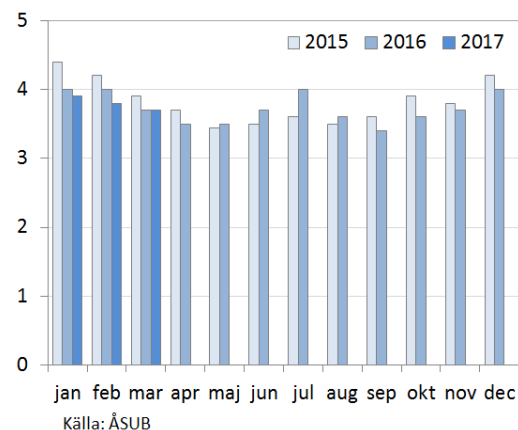
Figur 10 (på omstående sida 21) visar den årliga volymtillväxten för respektive sektor under perioden 2013–2018 och där det framgår vilken effekt minskningen av den offentliga sektorn har på den totala bruttonationalprodukten (BNP).

4.2 Arbetslösheten

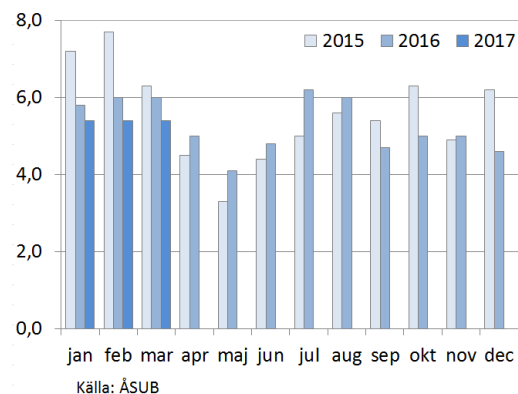
Det relativa arbetslöshetstalet på Åland framgår nedan av Figur 12.⁴² Där ser man att arbetslösheten hittills under första kvartalet i år (2017) legat något lägre än motsvarande månad året innan.

Arbetslöshetstalet låg i januari och februari på 3,9 procent, för att sedan sjunka tillbaka något i mars till 3,8 procent och slutligen 3,7 procent i mars vilket är samma nivå som motsvarande månad senaste året.

Figur 12. Relativ arbetslöshet, månadsvis 2015, 2016 och januari–mars 2017

Figur 13. Ungdomsarbetslösheten, månadsvis 2015, 2016 och januari–mars 2017

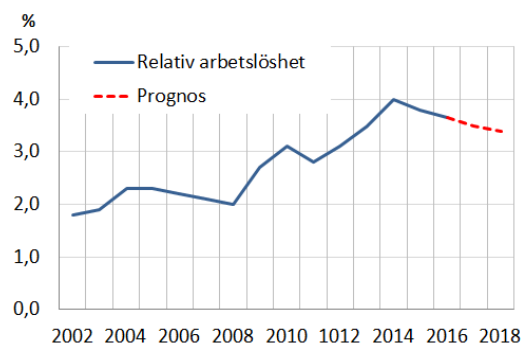

⁴¹ Ålands BNP beräknas så långt möjligt enligt gängse internationella procedurer och därför ingår där även en del av verksamheten hos rederier som omfattar fartyg som är registrerade på Åland, men inte ägs av åländska företag.

⁴² "Det relativa arbetslöshetstalet" motsvarar det som fram till och med 2015 benämndes "öppen arbetslöshet".

Ungdomsarbetslösheten uppvisar ett betydligt mer oregelbundet mönster beroende på det lilla antalet individer i gruppen (*Figur 13*).

Figur 14. Relativ arbetslöshet 2002–2018

tillbaka till 3,4 procent 2018.⁴³

4.3 Befolkningsutvecklingen

Långsiktigt är den åländska befolkningsutvecklingen god sedan ett par decennier tillbaka. Sedan 1991 har själva ökningen trendmässigt stigit med fem personer per år. Det innebär att trenden år 2016 låg på en ökning motsvarande drygt 230 personer.

Befolkningstillväxten har emellertid varit mycket ojämn. År 2015 kom en ”dipp” i befolkningstillväxten från en ökning på 250 individer året innan till 67, den lägsta på två decennier.

Därefter kom förra året en nära nog lika stor uppgång då befolkningen ökade med 231

Tabell 1. Nyckeltal 2014–2018

	2014	2015 [*]	2016 [*]	2017 ^p	2018 ^p
BNP till marknadspris (volymförändring, %)	0,3	1,9	2,0	0,5	1,0
Befolkningsförändring (antal personer)	268	67	236	230	230
Arbetslöshetsgrad, öppen (årlig tillväxt, %)	4,0	3,8	3,7	3,5	3,4
Konsumentpriser, årlig förändring (%)	1,1	0,1	0,6	1,1	1,2
Kort ränta (Euribor 3 mån, %)	0,2	0,0	-0,3	-0,3	0,0
Växelkurs EUR/SEK	9,10	9,35	9,25	9,40	9,20
Råolja (Brent, USD/fat)	99	52	44	55	60
Bunker (LSMGO, Rotterdam, USD/ton)	840	496	379	492	531

^{*}) Preliminära uppgifter för BNP-tillväxten ^p) Prognoser

Källa: ÅSUB, egna beräkningar för BNP, ÅSUB (Befolkning, Arbetsmarknad, Priser); ÅSUB (2015) Kommunal befolkningsscenari 2015; Befolkningsregister-Centralen; Finlands bank; US Energy Information Administration; Konjunkturinstitutet; Ship & Bunker (<http://shipandbunker.com/>)

Även denna ligger än så länge under fjolårets nivå; 5,4 procent under första kvartalets alla månader. Den långsiktiga trenden i den öppna arbetslösheten sedan år 2002 kan fortfarande sägas peka uppåt (*Figur 15*), medan den pekar svagt neråt för hela Finland.

Vi bedömer att den relativa arbetslösheten kommer att hamna på 3,5 procent på årsbasis 2017, för att därefter ytterligare sjunka

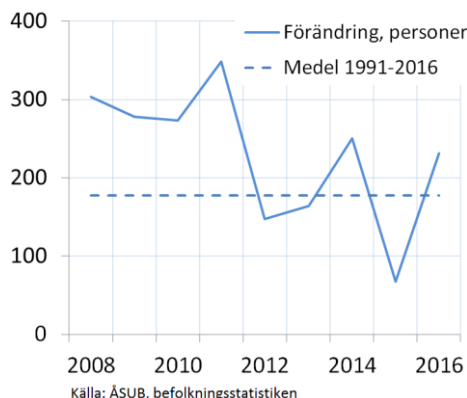
individer enligt slutliga uppgifter för året.⁴⁴ Den noteringen ligger för övrigt i linje med trenden från 1991 och framåt och klart över genomsnittet för perioden 1991–2016. Befolkningen på Åland har sedan 2008 ökat

⁴³ Nästa prognos för arbetsmarknaden publiceras i Arbetsmarknadsbarometern 2017 som offentliggörs i början av juni.

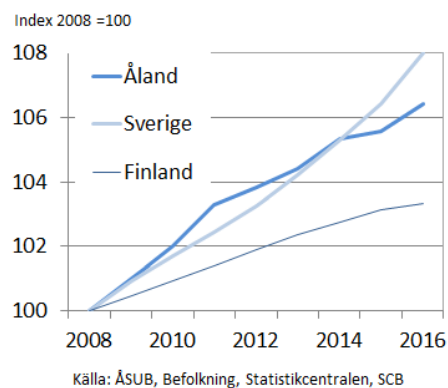
⁴⁴ [ÅSUB, Befolkning](#).

med 6,4 procent, vilket är nära dubbelt så mycket som Finlands (Figur 16), men mindre än i Sverige (8,0 procent) där invandringen det senaste året (2016) var den största sedan 1861.⁴⁵

Figur 15. Befolkningsförändring 2008–2016

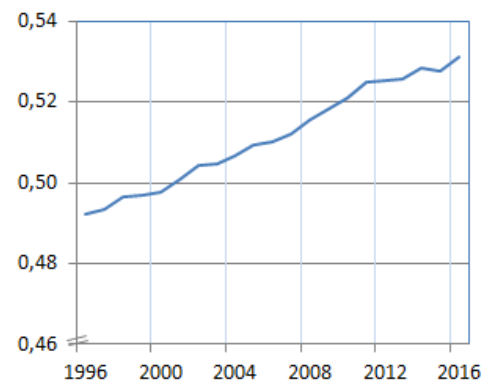

Figur 16. Befolkningsutveckling för Åland, Finland och Sverige 2008–2016. Antal invånare, index år 2008=100

Den starkare befolkningsstillväxten på Åland i förhållande till Finland framgår med all tydlighet i Figur 17. Under de senaste 20 åren har Ålands befolkning ökat från 0,49 procent av Finlands år 1995 till 0,53 procent år 2016.⁴⁶ Trenden i den ökande andelen har under perioden varit kontinuerlig och stark.

Figur 17. Ålands befolkning som andel av Finlands (procent) 1996–2016

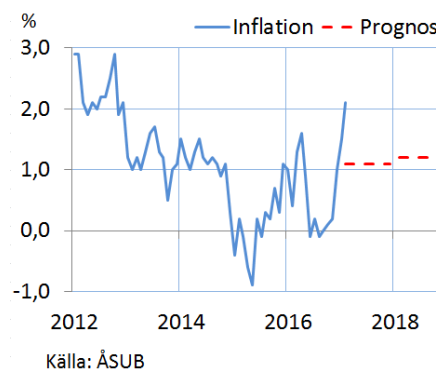

4.4 Inflationen

Inflationen (KPI) på Åland har avtagit under de senaste fyra åren, från i medeltal 3,6 procent år 2011 till 0,1 procent 2015 (Figur 18).

Denna nedåttrend ser ut att ha bottnat förra året (2016) då en gradvis uppgång inleddes. De stigande råoljepriserna i början av året bidrog starkt till en uppgång i den sammanvägda prisnivån.

Figur 18. Inflationen på Åland januari 2012–februari 2017. Prognos till och med 2018

Vi tror att ökningen av konsumentpriserna på Åland hamnar på 1,1 procent detta år 2017. Mot bakgrund av en förbättring av läget i Finland och euroområdet 2017, med ett ökande kapacitetsutnyttjande och ett något stigande råoljepris, får vi därefter en inflation som ökar till 1,2 procent år 2018.

⁴⁵ SCB, Befolkning.

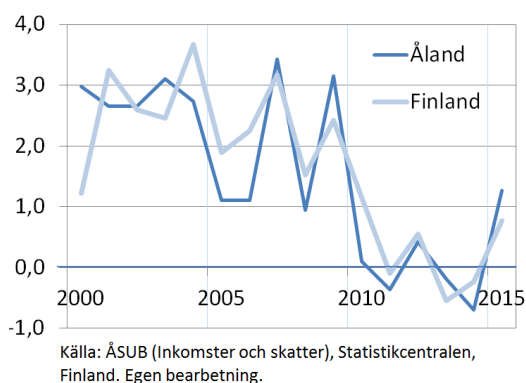
⁴⁶ ÅSUB, Befolkning, Statistikcentralen, Befolkning.

4.5 Hushållen

Figur 19 visar hur tillväxten av hushållens disponibla penninginkomst sedan år 2000 trendmässigt sjunkit. Efter 2009, i spåren av finanskrisen sjönk tillväxten snabbt och blev negativ år 2011. Efter en tillfällig vändning till svagt positiv tillväxt året därefter följde sedan två år med negativ tillväxt av den reala disponibla inkomsten 2013–2014. Det sista året för vilket vi har data, 2015, fick vi åter igen en positiv tillväxt.

Den ljusare kurvan i Figur 19 visar tillväxten av den de finländska hushållens disponibla inkomst. Eftersom siffrorna bygger på skattemyndigheternas beskattningsuppgifter är de färskaste siffrorna från 2015.

Figur 19. Hushållens disponibla penninginkomst per konsumtionsenhet, median, för Åland och Finland 2000–2015. Procentuell tillväxt, 2015 års penningvärde.

Sammantagna visar kurvorna två viktiga saker. För det första att de åländska hushållens välfärdsutveckling mycket nära följer de finländska och för det andra att den reala inkomstutvecklingen på Åland varit svag under det senaste knappa decenniet.

Slutsatsen man kan dra av den svaga utvecklingen för både Åland och hela Finland är som vi påpekat tidigare, nämligen att de åländska hushållen ohjälpligt dragits med i de senaste årens allmänna finländska lågkonjunktur och att ett hopp om återhämt-

ning är starkt knutet till den finländska ekonomins utveckling.

De åländska politikernas och företagens möjlighet att i nuläget påverka de åländska hushållens välfärdsutveckling är i detta avseende mycket begränsad.

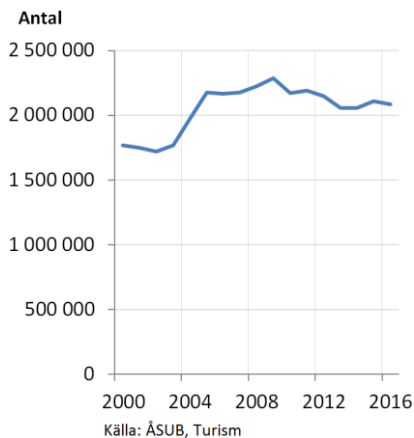
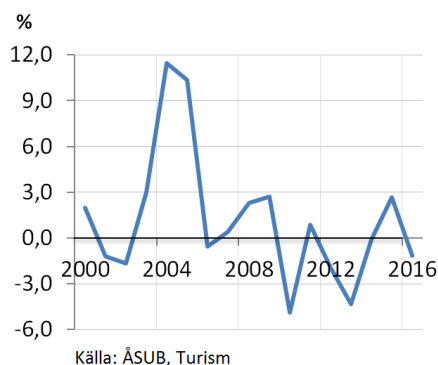
Eftersom man kan se en stark korrelation mellan de åländska och finländska hushållens välfärdsutveckling, är det troligt att det åländska konsumentförtroendet nära följer det finländska. Trenden i konsumentförtroendet i Finland har pekat uppåt sedan början av 2016 och ligger nu en bra bit över långtidsmedelvärdet (se Figur 7). De senaste noteringarna visar att förtroendet vek ner något i februari och mars, men fortfarande råder en tydlig optimism bland hushållen.

4.6 Inresande och sjöfarten

Antalet inresande till Åland (Figur 20) visar på en god tillväxt mellan 2002 till 2005. Sedan följde en svag tillväxt fram till 2009 och därefter en tydlig avmattning fram till och med 2014.

Noteringen för 2015 gav den första positiva tillväxten sedan 2011 (strax över 2,1 miljoner inresande), men under fjolåret minskade sedan återigen antalet inresande (2 084 300).

De årliga tillväxtsiffrorna för antalet inresande visas i Figur 21. Sedan 2005 har antalet inresande legat över 2-miljonersstrecket (Figur 20), samtidigt som tillväxten stagnerat; antalet inresande är fortfarande lägre än för 12 år sedan.

Figur 20. Inresande till Åland 2000–2016

Figur 21. Inresande till Åland 2000–2016, procentuell tillväxt

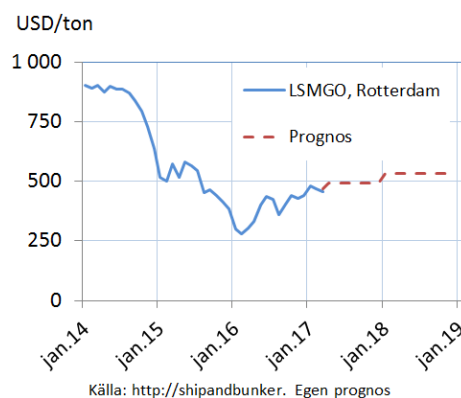
Priset på bunker är avgörande för sjöfartens lönsamhet. Priset på lågsavlig marindiesel, LSMGO (*Low Sulphur Marine Gas Oil*), började sjunka från och med det tredje kvartalet i takt med råoljeprisets nergång (Figur 22).

Nergången fortsatte fram till februari 2016 då priset för ett ton LSMGO i Rotterdam låg kring 280 USD per ton. Under året som förflutit sedan dess har pristrenden pekat uppåt så att den i början av april i år (2017) låg kring 460 USD per ton.

Den senaste tidens uppgång i priset på råolja har gjort att vi fått revidera vår prognos uppåt något. Vi räknar nu med att priset på LSMGO (i Rotterdam) fortsätter något uppåt och hamnar strax under USD 500 per ton i

medeltal under resten av året (Figur 22).

Nästa år (2018) räknar vi med en ytterligare uppgång, en blygsam sådan, till cirka USD 530 USD per ton. Vår prognos till och med 2018 säger med andra ord att prisuppgången blir måttlig och att priset kommer

Figur 22. Priset på lågsavlig marindiesel (LSMGO i Rotterdam) 2014–2019

att ligga någorlunda stabilt, vilket borde vara rätt goda nyheter för den åländska sjöfarten. Kostnadsläget för bunker fortsätter alltså att vara gynnsamt under de närmaste två åren, enligt vår bedömning.

Enligt den senaste finländska konjunkturbarometern för fraktsjöfarten, Rederibarometern, som publicerades i december 2016 svarade aktörerna inom den finländska rederibranschen att priserna på sjötransportfrakter sjunkit under det gångna året.⁴⁷

Konkurrensen på sjötransportmarknaden är enligt enkättagarna fortfarande hård. Enligt enkätsvaren kommer fraktpriserna antingen att ligga kvar på samma nivå eller stiga en aning under de tolv följande månaderna. Osäkerheten om den allmänna ekonomiska utvecklingen och den dåliga pris-

⁴⁷ Shortsea Promotion Centre Finland (2016) Rederibarometern 2016.

utvecklingen är fortfarande de största hindren för tillväxt inom branschen.⁴⁸

De åländska aktörerna inom torrlastsektorn förväntar sig enligt ÅSUB:s konjunkturbarometer en oförändrad konjunktur för sitt eget rederi och branschen under 2017 i förhållande till 2016.

Den åländska tankerverksamheten är mitt inne i ett ambitiöst investeringsprogram, som just nu saknar motsvarighet i den åländska företagsvärlden. Lundqvistrederierna började sin senaste uppgradering av sitt tonnage 2014 och kunde i början av 2015 foga ytterligare ett nybygge till sin flotta. Året efter följde sedan två fartygsleveranser och dessutom har rederiet beställt ytterligare två tankers som levereras under 2018.

Från och med det första kvartalet 2015 har den amerikanska dollarn legat relativt still i förhållande till euron. Euron var värd 1,06 USD i januari 2017, vilket ligger nära motsvarande notering ett år innan (*Figur 8*, s. 20). Den fortsättningsvis starka dollarkursen gynnar den åländska tankerverksamheten, eftersom försäljningen huvudsakligen är i dollar.⁴⁹

Marknadsläget för det segment inom oljefrakt som den åländska tankerverksamheten verkar inom (Aframax-tankers i Medelhavet och Nordeuropa) har förstärkts sedan det tredje kvartalet i fjol (2016) (*Figur 23*).

Det ledande internationella indexet för tankermarknaden (*Worldscale*) visar att verksamheten på Nordsjö- och Östersjöhamnar i början av året bedrivits på nivån något över gränsen för lönsamhet (*Figur 23*).⁵⁰ Månads-

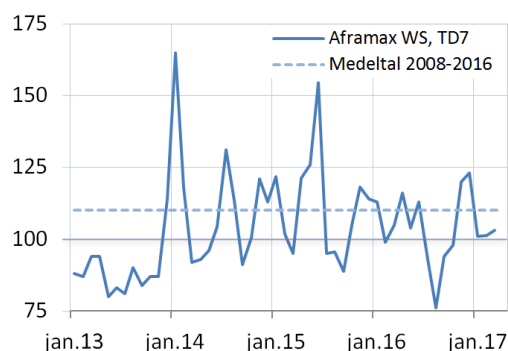
noteringarna under första kvartalet ligger dock fortfarande under långtidsmedelvärdet för perioden 2008–2016 (index = 110).

Råoljepriset hade i slutet av mars i år (2017) stigit med en fjärdedel på ett år och med 10 procent på ett halvår. I slutet av mars har priset återigen sjunkit och låg då kring 200-dagars medeltalet 50,7 USD per fat. Vi tror att det medellånga jämviktspriset ligger mellan 50 och 60 USD per fat.

På ett par års sikt kan man räkna med att transportbehovet i hög grad styrs av den globala förbrukningen, men knappast av ökad lagerhållning eftersom lagren redan är fyllda till bredden. Den åländska tankerverksamheten får alltså hoppas att konjunkturen fortsätter att peka uppåt i Europa så att efterfrågan på frakter ökar. Tankerverksamhetens investeringsprogram ser i alla fall ut att för tillfället ligga rätt i tiden.

De allmänna konjunkturutsikterna för färjesjöfarten är i stort sett oförändrade enligt ÅSUB:s barometer. Den förväntade långfristiga förstärkningen av kronans värde gentemot euron borde dock ge en ökad köpkraft för svenska konsumenter som kan komma att växlas in i ökat svenskt resande och konsumtion på åländska färjor.

Figur 23. Index för tankerfrakter från Nordsjöhamnar till den europeiska kontinenten (*Worldscale* TD7) januari 2013–april 2017

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Nettoeffekten av en förstärkning av US-dollar gentemot euron för den åländska tankerverksamhetens resultat är positiv eftersom denna har största delen av sina intäkter i dollar.

⁵⁰ *Worldscale* Index = 100 kan avläsas som den teoretiska lönsamhetsnivå som räknas fram i början av varje år.

4.7 Den offentliga sektorns ekonomi

Landskapet Ålands budget finansieras till stor del av ett avräkningsbelopp på 0,45 procent av statens inkomster (exklusive upplåning), den så kallade klumpsumman. För år 2015 uppgick enligt Ålandsdelegationens beslut klumpsumman till 220,4 miljoner euro. Detta innebär en höjning med ca 2,7 procent jämfört med 2014.

Utifrån förslaget till statsbokslut för 2016 väntas klumpsumman för fjolåret uppgå till 222,9 miljoner euro, en ökning på 1,2 procent jämfört med 2015. För innevarande år beräknas en tillväxt på cirka 0,7 procent, vilket innebär en klumpsumma på 224,6 miljoner euro.⁵¹ Detta skulle betyda ett tillägg på 0,7 miljoner euro till det aktuella förskottet.

Enligt preliminära uppgifter från finansministeriet om budgetramarna för åren 2017-2020 skulle klumpsumman för år 2018 uppgå till cirka 228 miljoner euro.⁵² Baserat på de här prognoserna ser således klumpsumman ut att växa måttligt under perioden 2016-2018.

Skattegottgörelsen till landskapet, den så kallade flitpengen, blir aktuell då de i landskapet debiterade inkomst- och förmögenhetsskatterna överstiger 0,5 procent av motsvarande skatt för hela Finland. År 2014 uppgick flitpengen till 9,5 miljoner euro, medan den år 2015, som är det senaste år som flitpengen fastställts för, uppgick till 23,9 miljoner euro.

Enligt ÅSUB:s prognoser beräknas skattegottgörelsen öka för fjärde året i rad år 2016 och då uppgå till cirka 25 miljoner euro. Den väntas sedan ligga kvar på samma höga nivå 2017. För skattegottgörelsen är systematiken sådan att 2016 års belopp tas upp i 2018 års budget. I Figur 24 nedan visas utvecklingen

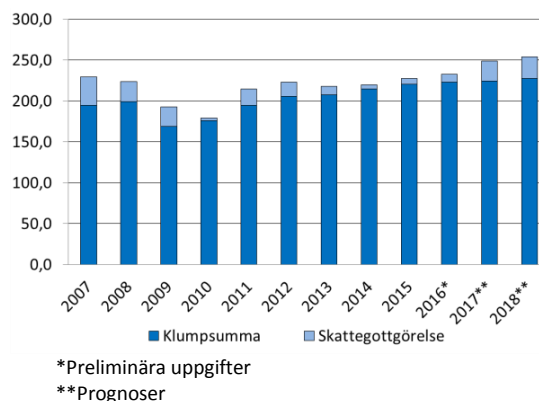
av klumpsumman och skattegottgörelsen enligt budgetår.

Enligt de preliminära uppgifterna för 2016 skulle fjolåret bli det första året där summan av klumpsumman och skattegottgörelsen var högre än den var innan finanskrisens utbrott 2008. Detta emellertid mätt i löpande priser.

De senaste åren har en ökande klumpsumma kompenserat för en minskande flitpeng. Enligt prognoserna väntas nu förhållandet bli det omvända, där en växande flitpeng driver ökningen av den totala summan, medan klumpsumman har en svag tillväxttakt. I år beräknas summan av de två uppgå till cirka 249 miljoner och 2018 cirka 253 miljoner euro.

Enligt grundbudgeten för landskapet Åland 2017 beräknas de sammantagna inkomsterna för landskapet i år stiga med 6,4 procent till 340 miljoner euro jämfört med 320 miljoner euro för 2016. Landskapets totala utgifter för 2017 beräknas enligt budgeten uppgå till 334 miljoner euro vilket är en minskning med ca 3,0 miljoner euro eller 0,9 procent jämfört med budgeten för 2016.⁵³

Figur 24. Utvecklingen av klumpsumman och skattegottgörelsen enligt budgetår, (miljoner EUR, löpande priser) 2007-2018

⁵¹ Utifrån den senaste statliga budgetpropositionen.

⁵² Finansministeriet kommer inom kort att publicera reviderade uppgifter, vilka inte hinner beaktas i den här rapporten.

⁵³ Ålands Landskapsregering, Budget för 2016 inkl. tb 2.

De ökade intäkterna beror huvudsakligen på ett högre preliminärt belopp för flitpengen, klumpsumman samt avkastningen av penningautomatmedel.

Enligt *kommunernas* budgeter för i år kommer verksamhetsintäkterna att uppgå till 41,5 miljoner euro och verksamhetskostnaderna till 177,5 miljoner euro. Verksamhetsbidraget, dvs nettokostnaderna, beräknas därmed bli 136,0 miljoner euro, vilket innebär en ökning med 3,0 miljoner euro eller 2,2 procent jämfört med 2016 års budgeter.

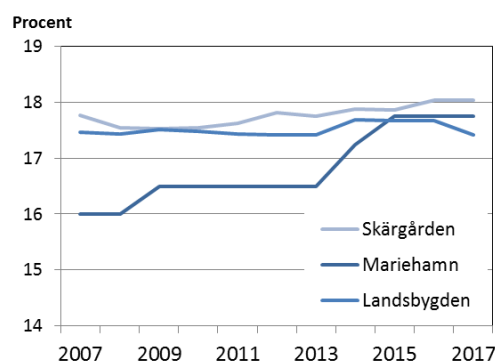
Enligt budgetuppgifterna förväntas skattefinansieringen, d.v.s. skatteintäkterna och landskapsandelarna tillsammans, öka med 3,5 miljoner euro eller 2,4 procent 2017. Tillväxten i skatteintäkterna bedöms uppgå till 3,4 miljoner euro, medan landskapsandelarna beräknas öka med endast cirka 100 000 euro. Enligt budgeterna är två kommuners landskapsandelar större än de egna skatteintäkterna.

Med undantag för ett par kommuner har landskapsandelarna sedan 2008 ökat klart mindre än både den allmänna prisutvecklingen och de egna verksamhetskostnaderna. Detta innebär att ökade skatteintäkter varit det huvudsakliga sättet för kommunerna att möta stigande verksamhetskostnader.

De kommunala skattesatserna har genomgått en förändring det senaste decenniet. Efter att skillnaden mellan Mariehamns och landskommunerna nådde 1,6 procentenheter under 2006 har efterföljande höjningar i Mariehamn i det närmsta suddat ut de regionala skillnaderna (Figur 25).

Medan likriktningen *mellan* regionerna har ökat syns emellertid motsatt trend *inom* regionerna. Både landsbygds- och skärgårdskommunernas skattesatser låg inom 1,5 procentenheter 2007. Sedan dess har en splittning skett vilket innebär att spridningen inom regionerna idag uppgår till 3,0 procentenheter.

Figur 25. Kommunalskattesats 2007–2017, per region.

Inom landsbygdskommunerna kan man se att tillväxtkommuner där befolkningen ökar mest även har sänkt sina skattesatser medan andra kommuner har höjt sina.

Sammantaget sjönk 2017 den beräknade genomsnittliga skattesatsen med 0,12 procentenheter, från 17,73 år 2016 till 17,61 procent år 2017. Sänkningen är ett resultat av sänkningar i Jomala och Finström. Tre kommuner beskattar stadigvarande bostäder, förutom Mariehamn och Sottunga tillämpar fr.o.m. 2017 även Kumlinge denna beskattning.

Fastighetsskattesatserna är oförändrade i alla kommuner och samtliga tillämpar den högsta tillåtna skattesatsen på fritidsboende 0,90 procent. Den allmänna skatteprocenten för fastighetsskatt varierar mellan kommunerna. Kumlinge har höjt sin skatteprocent till 0,60 procent medan Saltvik har tagit bort sin helt.

Årsbidraget, som visar hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts, beräknas enligt budgeterna växa något år 2017. Årsbidraget beräknas vara 9,8 miljoner euro 2017, ca 0,5 miljoner större än 2016 års budget.

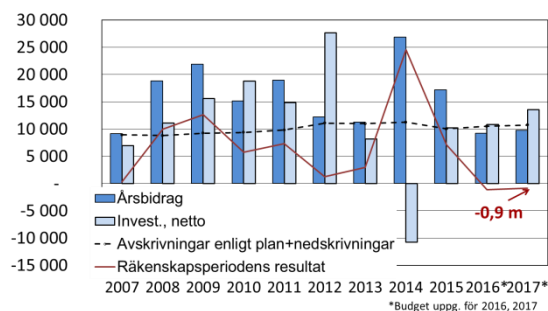
Räkenskapsperiodens resultat väntas även 2017 bli negativt och bedöms sammantaget

vara cirka -0,9 miljoner euro. Detta är ändå en liten förstärkning jämfört med 2016 års budgetar där man räknade med ett resultat på cirka -1,1 miljoner euro. Endast fyra kommuner har budgetar där årsbidraget täcker kommunens avskrivningar och nedskrivningar. Endast fem kommuner budgeterar ett positivt resultat.

De totala bruttoinvesteringarna beräknas öka med 1,1 miljoner till 17,8 miljoner euro 2017 jämfört med budgetarna för 2016.

Utvecklingen av kommunernas årsbidrag, avskrivningar, nettoinvesteringar och resultat åren 2007-2017 sammanfattas i *Figur 26*. År 2008 syns effekten av det reviderade landskapsandelssystemet där årsbidraget stärktes för att även på sikt kunna täcka den större egenandelen för kommunernas investeringar. Som kan ses i figuren är trenden sedan 2009 att årsbidragen minskar i relation till avskrivningarna och nedskrivningarna.⁵⁴

Figur 26. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar samt resultat, (1 000 euro) 2007-2017⁵⁵

5. Framtidsutsikterna inom det privata näringslivet

Den del av ÅSUB:s konjunkturanalys som behandlar det privata näringslivet bygger på i huvudsak två källor och två urval. För det första använder vi två register över omsättningen respektive löneinbetalningarna som cirka 2 500 arbetsgivare rapporterar in till skattemyndigheten månatligen.

Det ger oss möjlighet att följa intäkts- och kostnadsutvecklingen och få en uppfattning om i vilken riktning utvecklingen går för enskilda branscher. Utifrån dessa uppgifter skapar vi säsongsrensade trender ett år fram i tiden.

För det andra använder vi de uppgifter som samlas in via vår årliga konjunkturenkät (se Bilaga 2, s. 56–58). I år besvarades enkäten av 288 företag. Svarsfrekvensen var 82,4 procent. Frågorna vi ställer till företagen rör dels utvecklingen under det senaste året, dels förväntningarna ett år framåt i tiden. Svaren viktas efter företagets storlek.

Figur 22 illustrerar graden av överensstämmelse mellan våra två källor; den samlade omsättningens tillväxt och konjunkturbarometerns förväntningar för hela det privata näringslivet.

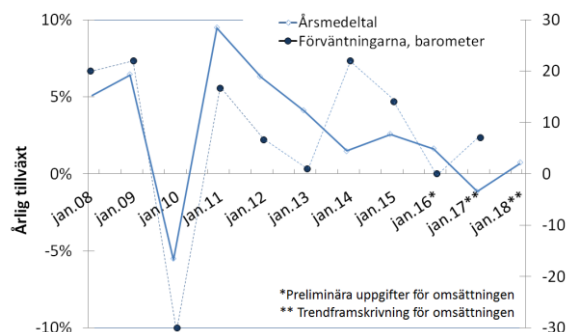
Det måste för det första betonas att även om vi här har sammanställt dessa två mått i en bild så är de av väsensskild karaktär, de mäter olika saker och måttenheterna är naturligtvis olika.

Ändå visar denna sammanställning på ett grovt sätt hur väl de samlade förväntningarna om utvecklingen hos företagen överensstämmer med det faktiska utfallet mätt med tillväxten av företagets samlade omsättningssumma.

⁵⁴ Siffrorna för 2014 påverkas av flera extraordinära händelser, t.ex. bolagiseringar.

⁵⁵ Se ovan.

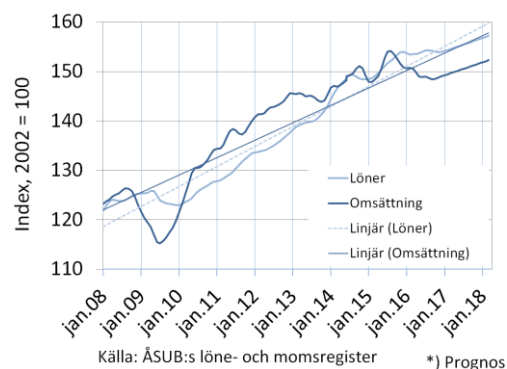
Figur 27. Förväntningarna om omsättningen och utfallet i procentuell årlig tillväxt 2008-2018

Företagens förväntningar om omsättningens utveckling mätta som utslag på vår konjunkturbarometer har för de flesta år under perioden korrekt visat på den riktning som den faktiska utvecklingen sedan tagit. Undantagna är åren 2014 och 2015.

Den mörkare indexkurvan i *Figur 28* nedan visar hur den sammanlagda omsättningen i det privata åländska näringslivet återhämtade sig under andra hälften av 2010 efter den djupa nergången 2009 i finanskrisens kölvatten.

Figur 28. Lönernas och omsättningens tillväxt i det privata näringslivet januari 2008–januari 2018 (Index, 2002=100). Löpande värden

Åren efter det (2011–2015) växte den sammanlagda omsättningen över trend. I början av 2016 vände omsättningen ner och hamnade under trend där den enligt vår prognos fort-

farande kommer att ligga under innevarande år (2017).

Lönesummans tillväxt (den ljusare kurvan) som legat över trend under 2014, 2015 och större delen av fjolåret spås även den ligga strax under långtidstrenden (den ljusa streckade linjen).⁵⁶ Den årliga procentuella tillväxten av lönernas och omsättningens sammanlagda respektive summor inom det privata näringslivet framgår av tidsserierna baserade på registerdata i *Figur 29*.

Enligt prognosen förstärks det privata näringslivets totala omsättningstillväxt något i år (2017) i förhållande fjolåret (den mörka linjen i *Figur 29*).

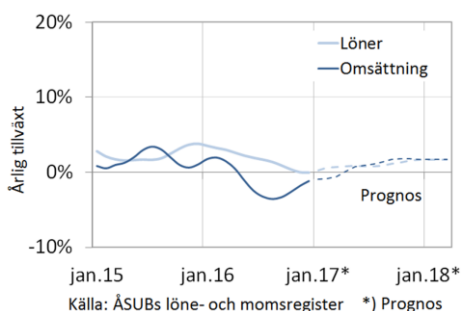
Preliminära uppgifter angående den samlade omsättningen visar att den nominella tillväxten blev negativ och hamnade på -1,1 procent förra året (2016). Den reella tillväxten var något mer negativ eftersom inflationen var 0,6 procent. Vår prognos säger att omsättningstillväxten vänder och blir positiv i nominella termer nästa år. Den inflationsjusterade tillväxten skulle då hamna kring noll.

Den totala lönesumman i det privata näringslivet (den ljusare linjen i *Figur 29*) växte under 2013–2015 och enligt preliminära siffror och enligt prognosen för 2016 snabbare än omsättningen. Efter en nominell tillväxt på 5,4 procent 2014 och 2,4 procent 2015, visar våra preliminära siffror att den låg kring 1,7 procent 2016 och fortsätter att växa långsamt (ca 1,0 procent) i nominella termer innevarande år.

Sammanfattningsvis pekar vår prognos, baserad på registerdata, på en svagt positiv tillväxt inom det privata näringslivet 2017 jämfört med året innan.

⁵⁶ Vi har använt löpande värden när index konstruerats. Räknet i fasta penningvärden skulle förändringen (tillväxten) se betydligt svagare ut.

Figur 29. Lönernas och omsättningens tillväxt inom det privata näringslivet (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

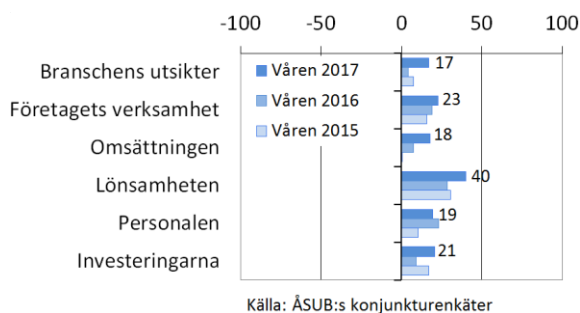

I Figur 30 representeras förväntningarna om det kommande året av de mörkaste pelarna. För tredje året i rad gav resultaten från konjunkturenkäten barometerutslag åt höger – åt det positiva hållet – för alla indikatorer. Detta avspeglar återigen en gradvis sammanvägd tilltagande optimism hos det privata näringslivet.

Vårt beräknade totalindex visar också att man inom det privata näringslivet allmänt är mer positiv än genomsnittligt under 2008–2017 (se Bilaga 1, s. 53).⁵⁷ Totalindex ligger på 23 på den 100-gradiga skalan, att jämföra med det genomsnittliga 13 för perioden.

Sammanvägningen av företagens bedömning av konjunkturutvecklingen inom sin egen bransch visar att 2017 förväntas bli bättre än 2016 (barometerutslag +17 överst i Figur 30). Ännu något mer positiva är företagen när man i sina enkätsvar anger hur man ser på möjligheterna att expandera det egna företags verksamhet under det närmaste året (+23).

Figur 30. Förväntningarna om utvecklingen under 2015–2017 inom det privata näringslivet

Överlag är företagen mer positiva nu jämfört med fjolåret i sin bedömning av utvecklingen under det kommande året. Det gäller alla områden med undantag av utvecklingen på personalområdet där man är något mindre positiv än förra året.

Den positiva grundinställningen hos det privata näringslivet representeras förutom i inställningen till branschens utsikter och företagets verksamhet i Figur 30 av utslaget +18 för branschens utsikter och särskilt av utslaget +40 för lönsamheten.

När det gäller lönsamheten förväntar sig 40 procent (vägd andel) av det privata näringslivet att innevarande år blir bättre än föregående (+40).

Förutsägelseerna om personalstyrkans tillväxt varierar mycket i de olika branscherna. Sammanvägt för hela det privata näringslivet fann vi en övervikt för dem som tror på en expansion av personalstyrkan (+19).

Även i synen på investeringarna väger det i år över åt det positiva hållet (+21). Enligt rapporter från bankerna ser man ett positivare affärsklimat som ser ut att på sikt leda till att det investeras mera.

Det privata näringslivet är denna vår till och med mer optimistiskt om de kommande 12 månaderna än man varit på fyra år. För tredje året i rad ger ingen av de samlade delkomponenterna i vår konjunkturbarometer utslag åt det negativa

⁵⁷ Totalindex är beräknat som medeltalet av svaren på de sex frågorna på konjunkturenkätens första sida som handlar om företagens bedömning av hur branschens utsikter, företags verksamhet, omsättningen, lönsamheten, personalen och investeringarna kommer att utvecklas de närmaste 12 månaderna.

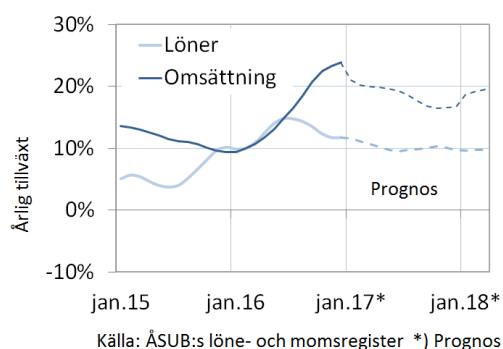
hållet. Indikatorerna sammantagna visar att man är mer positiv än man vanligtvis varit under tiden sedan finanskrisen 2008.

5.1 Framtidsutsikterna inom primärnäringsarna

De åländska primärnäringsarna representeras i ÅSUB:s konjunkturenkät i första hand av företrädare för fiskodlingen och trädgårdsnäringen. När vi i det följande redogör för den samlade omsättningens och lönesummans utveckling, och för förväntningarna inför den kommande 12-månadersperioden, är det med andra ord i första hand utvecklingen för dessa två näringar det handlar om.

En fördjupning om jordbruket och dess förädling återfinns i kapitel 6, s. 45–50. Figur 31 visar hur tillväxten av löner och omsättning inom primärnäringsarna ser ut utgående från våra registeruppgifter.

Figur 31. Lönerna och omsättningens tillväxt inom primärnäringsarna (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

Omsättningstillväxten inom branschen som domineras av fiskodlingssegmentet, har under perioden 2009–2016 uppvisat en allt starkare nominell tillväxt, den starkaste av alla branscher.

Omsättningen ser ut att förra året (2016) ha vuxit mycket starkt, med drygt 16 procent och tillväxten av lönesumman med knappt

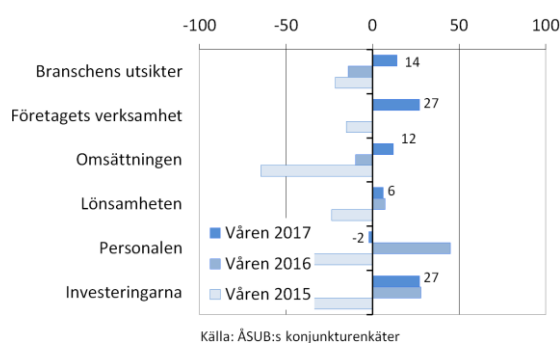
13 procent (räknat i löpande penningvärde).

Därmed skulle primärnäringsarna vara den mest expansiva branschen under året av alla i det åländska näringslivet.

Företagen inom primärnäringsarna bedömer att branschens utsikter om det kommande året förbättrats något i förhållande till hur man bedömde motsvarande situation för ett år sedan (utslaget högst upp går åt vänster (+14) i Figur 32).

Beträffande utsikterna för det egna företags verksamhet är man ännu mer optimistisk i förhållande till fjolåret. Företagen tror sammanvägda på ett något bättre år för omsättningen (+12 i barometerutslag, se Figur 32), och även en marginell förbättring av lönsamheten (+6)).

Figur 32. Förväntningarna inom primärnäringsarna

Förväntningarna i branschen när det gäller personalrekryteringen ligger med liten marginal på minus medan man är mer optimistisk om investeringarna (+27).

Vårt sammanvägda totalindex för primärsektorn visar att förväntningarna om det kommande året ligger något högre än långtidsmedeltalet.

Om vi övergår till att ta en kort titt på utvecklingen inom det åländska fisket kan vi först konstatera att intresset för fiske av

torsk med garn i Ålands hav är fortsättningsvis stort men att fisket under början av året antyder att årsfångsten troligtvis inte kommer att öka.⁵⁸

Sedan den 1 januari 2017 har Åland en egen laxkvot. Den tillgängliga kvoten är något större än 2016 års fiskeresultat men ändå så liten att den riskerar att begränsa fisket som annars skulle ha goda utvecklingsmöjligheter.

Liksom för laxfisket har Åland erhållit egna kvoter av strömming och vassbuk men även här utgör kvoternas storlek begränsande faktorer och fångstresultatet för trålfisket kommer att bli sämre än under år 2016. Det småskaliga kust- och skärgårdsfiskets utveckling är mycket beroende av såväl väderleksförhållandena under året som av prisutvecklingen för de viktigaste arterna sik, abborre och gös vilket i stor utsträckning påverkar intresset för att fiska. För abborre- och gösbestånden visar prognoserna även att fångsterna under året troligtvis kommer att påverkas av att årklasserna för de fångstbara storlekarna är mindre.

Fiskodlingssektorn har goda möjligheter att uppnå bra resultat under året. Enligt uppgift överstiger efterfrågan utbudet och prisen förväntas vara positiv. På utgiftssidan finns det förväntningar på att foderpriserna eventuellt kan komma att minska något.

Volymmässigt torde odlingsmängderna öka under året i och med en ökad produktion av landbaserad, RAS-odlad, regnbåge. Den uteblivna exporten till Ryssland påverkar fortsättningsvis avsättningen av rom från odlad regnbåge.

Jordbrukssektorn har varit hårt påfrestad de senaste åren. Låga priser som följt av en rad

olika krafter, framför allt EUs konflikt med Ryssland, borttagna mjölkkvoter och ett globalt överutbud av många produkter har pressat lönsamheten i många verksamheter.

Förutom de allmänt tuffa villkoren som råder för jordbrukarna har under de senaste två åren stor oro drabbat förädlingsledet på Åland. Mejeri, chipsfabrik samt slakteri ÅCA, Orklas chipsfabrik i Haraldsby samt Dahlmans har alla sett verksamhetens framtid utsättas för betydande utmaningar.

I fallen med mejeriet och slakteriet ÅCA och Dahlmans har ett hot om förlorade leverantörer bland primärproducenterna utlöst kriser, medan det i fallet med chipsfabriken var fabriksägarna som hotade att lägga ner eller minska verksamheten. Samtliga händelser kan kopplas till en hårt pressat prisläge och höga produktionskostnader.

Under året har på så sätt det åländska livsmedelsklustrets sårbarhet för enskilda nedläggningar aktualiserats men det har även visats exempel på lyckad krishantering genom dialog.

Den internationellt pressade mejeribranschen har det senaste halvåret fått se mjölkpriset stiga märkbart inom EU, medan en svagare ökning skett i Finland. I april annonserade ÅCA en sexprocentig ökning av avräkningsbeloppet för mjölken till leverantörerna.

Det återstår att se ifall de internationella mjölkpriserna fortsätter att stiga och huruvida de finska och åländska mjölkpriserna följer de europeiska ökningarna framöver. De låga spannmålspriserna väntas kvarstå och några tydliga tecken på att de stillastående europeiska nötköttpriserna ska vända uppåt finns inte.⁵⁹

⁵⁸ Jenny Eklund-Melander, byråchef på Näringsavdelningen, Fiskeribyrån inom Ålands landskapsregering, har bidragit med texten om utsikterna för det åländska fisket.

⁵⁹ Europeiska kommissionen (2017) *Short-term Outlook for EU agricultural markets in 2017 and 2018*.

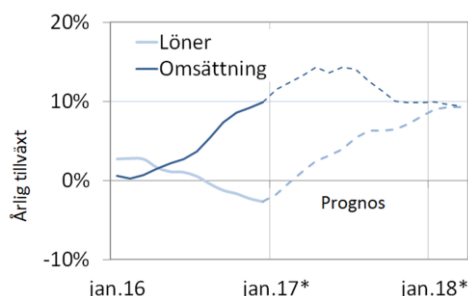
5.2 Livsmedelsindustrin

I den åländska livsmedelsindustrin ingår företag som ägnar sig åt förädling av potatis, bageri, charkuteri- och köttvarutillverkning samt tillverkning av mejerivaror. Där ingår också företag med en avsevärd exportandel i sin avsättning. Branschen sysselsätter kring 280 personer på Åland.

Branschens omsättningstillväxt visar en gradvis ökning under 2016 och den förväntas enligt prognosen fortsätta att vara stark under innevarande år (Figur 33).

Lönesummans tillväxt i branschen (den ljusare linjen) följer enligt våra preliminära uppgifter för 2016 det motsatta mönstret men även dess tillväxt beräknas öka innevarande år.

Figur 33. Lönerna och omsättningens tillväxt inom livsmedelsindustrin (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2016–mars 2018

De samlade förväntningarna inom livsmedelsbranschen, som bygger på uppgifter från företagen insamlade med vår konjunkturenkät, visar en del förändringar i förhållande till läget för ett år sedan.

Man är försiktigt positiv när det gäller branschens utsikter på kort sikt (+19, högst upp i Figur 34) och något mer positiv gällande det egna företagets verksamhet (+24).

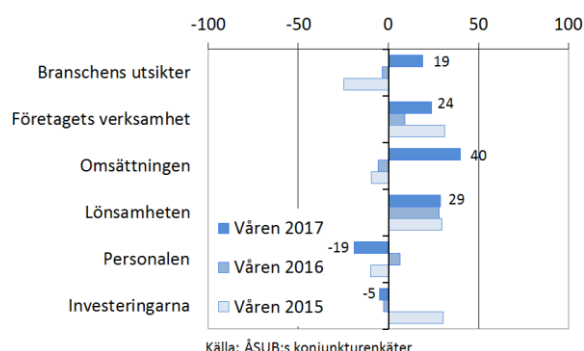
En antydning om på vilket vis man tror att verksamheten utvecklas i övrigt får man av svaren på vad man förväntar sig av omsätt-

ning i förhållande till fjolåret. Här visar barometern en klar övervikt bland de svarande företagen mot en ökning (+40), likaså när det gäller lönsamheten (+29).

En viktad majoritet av branschföretagen förväntar sig en minskning av personalstyrkan i förhållande till fjolåret (-19). Investeringarna kommer att minska obetydligt i förhållande till fjolåret enligt enkätsvaren (-3).

När vi väger samman alla barometerindikatorer till det vi kallar ett totalindex (se s. 53), finner vi att livsmedelsindustrins förväntningar om det kommande året är något mer negativt än vanligt – liksom det varit under de senaste tre åren.

Figur 34. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin

Källa: ÅSUB:s konjunkturenkäter

5.3 Övrig industri

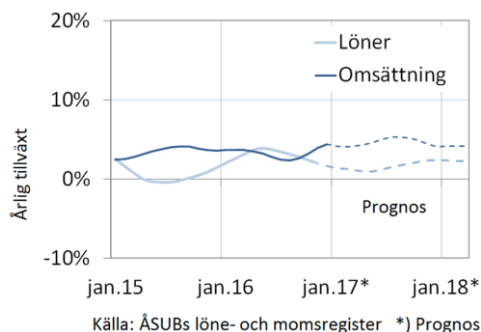
Branschen *övrig industri* omfattar bland annat företag som tillverkar färgämnen, spel och leksaker, underleverantörindustri som tillverkar plastslangar för högteknologi-instrument, medicinska industrin och bilindustrin, instrument och apparater för mätning, betongvaror för byggändamål, verkstadsföretag inom metall och miljöteknik, och även snickerier och tryckerier. Branschen sysselsätter nära 600 personer och är därmed sysselsättningsmässigt lika stor som hotell- och restaurangbranschen.

Den mörka kurvan i *Figur 35*, som beskriver omsättningens tillväxt i branschen under de senaste åren visar en jämn utveckling 2015–2016. Omsättningstillväxten var i genomsnitt 3,7 procent 2009–2016, vilket avspeglar en fortfarande relativt svag internationell konjunktur.

Prognosen som bygger på registerdata förutspår en något starkare tillväxt i nominella termer innevarande år; kring knappa 5 procent (den mörkare kurvan i *Figur 35*).

Den ljusare kurvan som illustrerar lönesummans utveckling i *Figur 35* visar på en avmattning under andra hälften av fjolåret och en svag tillväxt under innevarande år.

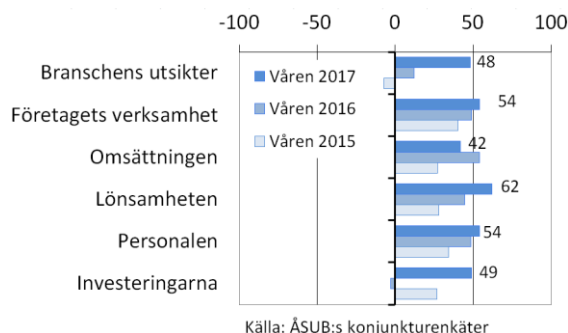
Figur 35. Lönerna och omsättningens tillväxt inom övrig industri (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

Erfarenheten visar att branschföretagen inom övrig industri brukar svara positivt på våra enkäter. Som framgår av *Figur 36* är detta år inte något undantag, tvärtom, man är extra positiv denna vår.

Detta år ger alla barometerutslag tydliga utslag åt det positiva hållet, vilket betyder att man i år är mer positiv i sin bedömning av det kommande året än man var för ett år sedan. Vårt sammanvägda totalindex (se s. 53), för branschen ger det starkaste positiva utslaget sedan 2008, vilket bekräftar den positiva bilden.

Figur 36. Förväntningarna inom övrig industri

Ser man på förväntningarna mer i detalj, finner man att företagen inom övrig industri tydligt indikerar att deras bransch har bättre utsikter i år jämfört med fjolåret (översta stapeln i *Figur 36*).

Man ser ännu mer positivt på det egna företagets verksamhet än för ett år sedan (+54). Likaså är man positiv om omsättningstillväxten och i synnerhet angående lönsamheten. Även angående personalstyrkan och investeringarna förväntar sig branschföretagen att 2017 blir bättre än 2016.

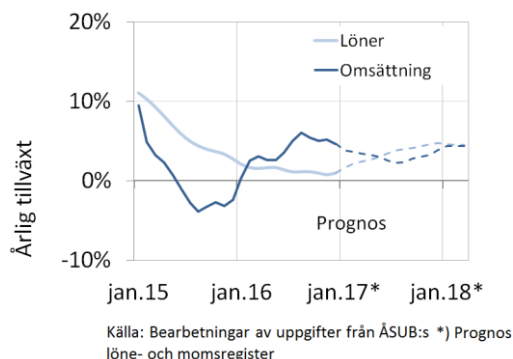
5.4 Vatten och el

Företagen inom energiförsörjning (vatten och el) är få på Åland och branschen sysselsätter cirka 150 personer. De ägnar sig åt eldistribution, distribution av fjärrvärme, produktion av el och fjärrvärme samt vattenrening och -distribution.

Branschen fungerar under speciella marknadsvillkor och dess utveckling styrs av många andra faktorer än den ekonomiska konjunkturen i sig, i synnerhet av bränsle- och energipriserna i vår omvärld.

Den ljusare kurvan i *Figur 37*, som återger lönesummans tillväxt, visar en avtagande positiv tillväxt 2015 och 2016. Prognosen för 12 månader framåt säger att lönesumman och personalstyrkan kommer att öka något.

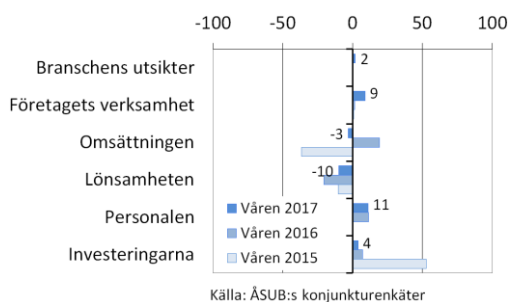
Figur 37. Lönernas och omsättningens tillväxt inom vatten och el (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

Omsättningstillväxten (den mörkare kurvan i Figur 37) stärktes förra året (2016) och blev positiv efter att ha indikerat en minskning året innan som en direkt följd av sjunkande energipriser.

Bland förväntningarna som återges i Figur 38 är en minskad lönsamhet (-10) men något ökande personalstyrka i förhållande till fjolåret. Totalindex ligger något under långtidsmedelvärdet (se s. 53).

Figur 38. Förväntningarna inom vatten och el

5.5 Byggsektorn

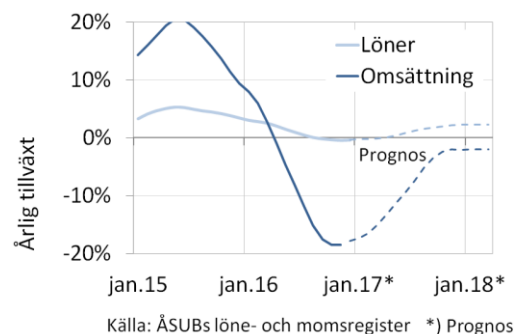
Företagen inom byggsektorn arbetar med uppförande av byggnader, men också med elinstallationer, anläggning av vägar, VVS-arbeten, och måleriarbeten.

Antalet sysselsatta i branschen växlar starkt med konjunkturen, men är enligt senast

tillgängliga siffror kring 900.

Av våra registeruppgifter att döma hade byggbranschen två svaga år 2013–2014. Året efter det återtogs förlorad mark och tillväxten blev den starkaste sedan finanskrisens utbrott 2008; drygt 16 procent. Efter denna starka pik i tillväxten kom en motsvarande kraftig avmattning förra året till rejält minskande omsättning enligt preliminära siffror, en minskning som bekräftas av företagens egna förutsägelser.

Figur 39. Lönernas och omsättningens tillväxt inom byggsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

Prognosen säger att tillväxtkurvan viker uppåt men att det bara än så länge innebär att minskningen avtar innevarande år (Figur 39).

Lönesummans utveckling (den ljusare kurvan) uppvisar en betydligt mer stabil utveckling än omsättningens. Tillväxten har varit blygsam under senare år, i praktiken har den närmast stampat på stället. Framöver under den kommande 12-månadersperioden ser denna reella nolltillväxt ut att fortsätta.

Hur branschföretagens verksamhet förväntas utvecklas fångas upp med enkätfrågan "kommer ert företag om 12 månader att ha a) expanderat b) behållit nuvarande storlek c) eller upphört med verksamheten" (se enkäten s. 56).

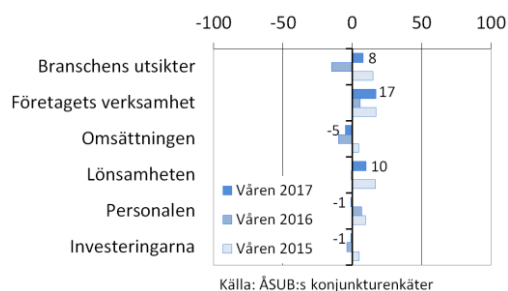
Vi ser i *Figur 40* att barometern för byggsektorn inte ger några särskilt dramatiska utslag. Utsikterna för branschen i allmänhet väger över åt det positiva hållet (+8) samtidigt som man tror på ett något bättre år för det egna företaget i jämförelse med fjolåret(+17).

Vi fann en marginell övervikt för dem som trodde på en minskad omsättning men en likaså liten övervikt för dem som tror på bättre lönsamhet (+10).

En del av förklaringen till den avmattade omsättningstillväxten kan vara en minskning i bostadsbyggandet eller i varje fall en trend mot byggande av mindre bostäder och även en minskning av antalet större offentliga byggprojekt.

Nivån på personalstyrkan och investeringarna i byggbranschen blir enligt barometern i stort sett oförändrade.

Figur 40. Förväntningarna inom byggsektorn

5.6 Handeln

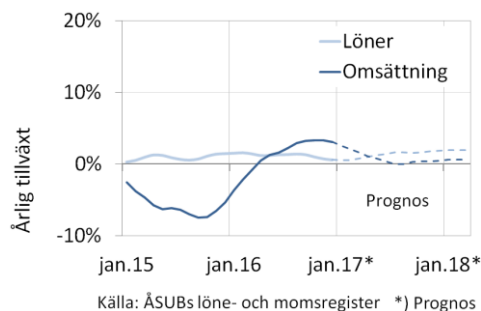
Handeln sysselsätter drygt 1 200 personer på Åland och är den bransch som snabbast reagerar på förändringar i det allmänna konjunkturläget. Omsättnings- och lönetillväxten i branschen stämmer ofta väl överens med utvecklingen i det privata näringslivet som helhet.

Handelsbranschen ser enligt registerstatistiken ut att ha haft två svaga år 2015–2016. Till

stor del berodde denna nergång på utvecklingen inom undersegmentet handel med olja och drivmedel som har en stark tyngd i branschens omsättning som helhet men också på en fortsatt nergång för postorderverksamheten.⁶⁰

Omsättningen inom handelsbranschen minskade enligt registerstatistiken med nära 6 procent år 2015. Under fjolåret följde sedan en liten återhämtning till nominell knappt positiv tillväxt. Prognosen utifrån registerstatistiken säger att den ska bli fortsatt svag under 2017 (*Figur 41*).

Figur 41. Lönernas och omsättningens tillväxt inom handeln (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

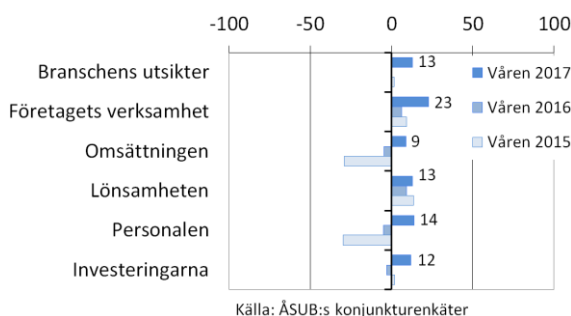
Förväntningarna om utvecklingen innevarande år (2017) hos företagen inom handelsbranschen väger allmänt över åt det försiktigt positiva hållet (*Figur 42*).

Man är sammanvägt svagt positiv när det gäller branschens utsikter (barometervärde = 13) och något mer positiv avseende det egna företagets verksamhet (+23). Avseende om-

⁶⁰ Efter den 1.1.2015 kunde man inte längre sälja tidskrifter momsfrött från Åland till Finland. Innan denna förändring hade man den 1.1.2013 redan genomfört en ändring i den finska mervärdesskattelagstiftningen som stadgade att det minsta mervärdesskattebelopp som uppbars vid import sänktes från 10 till 5 euro. "Vid mervärdesbeskattning är värdegränsen för en skattefri försändelse 22 euro. Vid mervärdesbeskattning tillämpas denna gräns för skattefrihet emellertid inte på tobaksprodukter, alkohol, alkoholdrycker eller parfymer. Det minsta momsbelopp som uppbars är 5 euro."

sättningen (+9) lönsamheten, personalstyrkan och investeringarna väger man över åt det positiva hållet.

Figur 42. Förväntningarna inom handeln

Att branschens totalindex för första gången på flera år ligger över långtidsmedelvärdet ger ändå ett hopp om att den åländska handeln som helhet kan vara på väg att ta sig ur den långa stagnationsperiod vi kunnat avläsa under de senaste åren (se diagram, s. 54).

5.7 Hotell- och restaurang

Hotell- och restaurangbranschen sysselsätter närmare 800 personer, säsongspersonal inräknat. Som framgår av *Figur 43* så återhämtade sig den samlade omsättningstillväxten (den mörkare kurvan) under 2015.

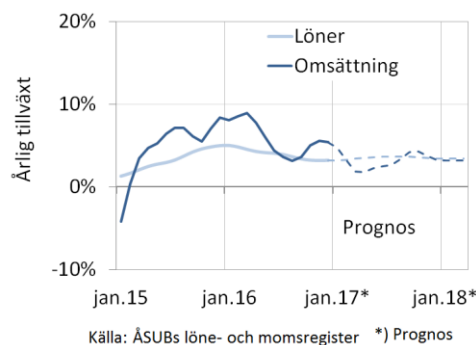
Återhämtningen år 2015 motsvarade en nominell tillväxt på 4,8 procent, som visserligen skedde från en djup svacka året innan. Den positiva tillväxten fortsatte 2016 och prognosen för 2017 mot en något avmattad men ändå positiv tillväxt (*Figur 43*).

Lönesummans tillväxt (den ljusare kurvan i *Figur 43*) är betydligt jämnare än omsättningens. Branschen ser ut ha stabiliserats under de senaste två åren, med en svagt positiv tillväxt.

Tillväxten av lönesumman ser ut att i år

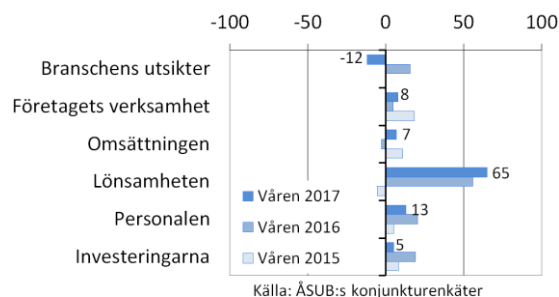
hamna kring medelvärdet för perioden 2009–2016.

Figur 43. Lönernas och omsättningens tillväxt inom hotell- och restaurang (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

Hotell- och restaurang sammantagna förväntar sig en något sämre konjunktur för branschen som helhet under året jämfört med fjolåret (barometervärde = -12), men samtidigt blev det en liten övervikt i barometern för dem som förväntade sig en expansion av det egna företaget under året (+8) (*Figur 44*).

Figur 44. Förväntningarna inom hotell- och restaurang

Branschföretagen förväntar sig en något starkare omsättning jämfört med fjolåret. När det gäller lönsamheten fann vi en stark övervikt för dem som trodde på en förbättring under den kommande 12-månadersperioden (barometerutslag = +65, *Figur 44*). I övrigt väger barometern över på den posi-

tiva sidan för personalstyrkan (+13) och investeringar (+5).

För andra året i rad ligger branschens totalindex över långtidsmedelvärdet (se s. 54), främst tack vare förhoppningen om förbättrad lönsamhet.

5.8 Transportsektorn

Transportsektorn domineras av sjöfarten. Förutom rederierna ingår exempelvis taxi och åkeriverksamhet. Sektorn är den största med cirka 1 600–1 700 anställda inklusive de sjöanställda som arbetar på åländskflaggade fartyg. Till det kommer ett okänt antal utpendlare till bland annat svenska fartyg och inpendlare från regioner utanför Åland.

Under åren 2009–2016 ökade omsättningen inom transportbranschen med i genomsnitt 1,7 procent per år i löpande priser. Enligt våra registeruppgifter minskade den samlade omsättningen från en positiv tillväxt på 2,5 procent 2015 till minus 2,6 procent 2016 (den mörka kurvan i *Figur 45*). Den svaga omsättningstillväxten förra året kom sig bland annat av bortfallet i samband med dockningar och trafikuppehåll i bilfärjesegmentet under året.

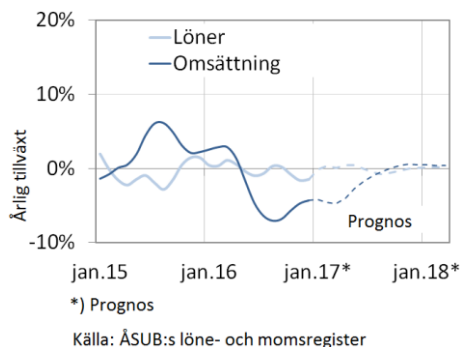
Vår prognosmodell säger att vi får en nergång innevarande år motsvarande -1,8 procent. Vi tror att i realiteten blir tillväxten något bättre än så. Förra årets fartygsdockningar är oförutsedda i prognosmodellen och ger orealistiska utfall för året därefter.

Därför har vi reviderat upp den sammanlagda omsättningstillväxten för hela transportbranschen och uppskattar istället att den verkliga tillväxten blir kring noll i nominella termer.

Lönesummans tillväxt i branschen har varit svag under de två senaste åren (den ljusa kurvan i *Figur 45*). Lönerna utvecklade sig mycket starkare än omsättningen under

2014, för att sedan minska 2015–2016, bland annat på grund av sänkta personalkostnader hos de största rederierna i förhållande till 2014.⁶¹

Figur 45. Lönernas och omsättningens tillväxt inom transportsektorn (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

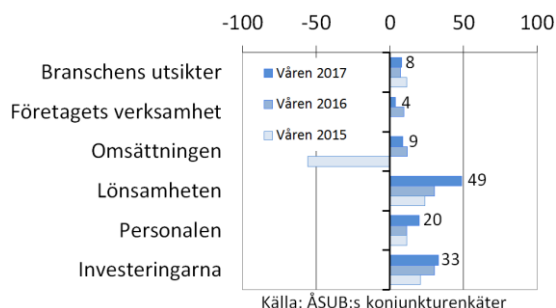

Branschens sammanlagda lönekostnader kommer högst sannolikt att öka innevarande år (2017), vilket skulle bromsa lönesummans nergång.

Transportbranschen är en grov kategori som rymmer sjötransport inklusive rederier registrerade på Åland, men också transportföretag verksamma på land. Därför bör också i sammanhanget noteras att företagen inom respektive segment ofta ser olika på konjunkturen.

För transportbranschen, som domineras av de stora färjerederierna, ligger alla komponenter i barometern i år på den positiva sidan. Man förväntar sig sammantagna att konjunkturen allmänt i branschen under den kommande 12-månadersperioden kommer att förbättras något i förhållande till fjolåret (barometerutslag högst upp i *Figur 46* = +8).

⁶¹ Viking Line (2016) Årsredovisning 2015, s. 61 och årsredovisning 2017, s. 70. Nybyggnationen inom tankerverksamheten har inte resulterat i någon ökning av personalstyrkan eftersom så långt vi känner till inga ålänningar nyanställda där.

Figur 46. Förväntningarna inom transport

På frågan om det egna företaget kommer att ha minskat sin storlek, bibehållit sin storlek, eller expanderat fick vi en knapp övervikt för dem som svarade "expanderat" om 12 månader i förhållande till läget idag (+4).

Vi fick även en övervikt för de branschföretag som tror på såväl ökad omsättning (+9) som för dem som förväntar sig bättre lönsamhet (+49) som en ökning av personalstyrkan (+20) och slutligen större investeringar jämfört med fjolåret (barometerutslag = +33).

Förväntningarna skiljer sig något mellan sjö- och landtransport. Hos sjötransportföretagen finns en liten övervikt åt det optimistiska hållet angående branschens allmänna konjunktursikter, medan landtransportföretagen är mer pessimistiska.

Konjunkturbarometerns totalindex för transportbranschens kommande 12-månadersperiod ligger strax över långtidsgenomsnittet.

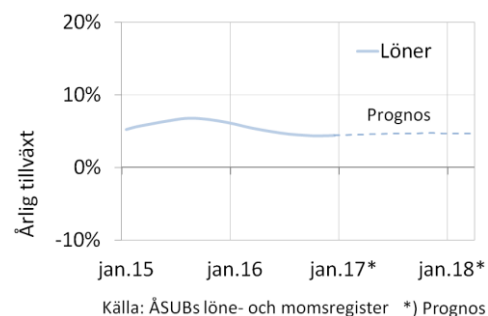
5.9 Finans och försäkring

Branschen finans- och försäkring på Åland domineras av banker och försäkringsbolag.⁶² Till dessa kommer ett fåtal investerings- och holdingföretag av vilka de flesta är enmans-

företag. Branschen sysselsätter cirka 550 personer och påverkas starkt av förändringar i den externa, internationella marknadsmiljön.

Den åländska sjöförsäkringsverksamheten är beroende av den globala handelns omfattning som i sin tur påverkar fraktrater och fartygspriser vilket ger avtryck i försäkringspremienivåerna. Sjöförsäkringsverksamheten påverkas även av den globalt sett extremt lösa penningpolitiken vilken leder till att pengar som jagar avkastning även letar sig till försäkringsmarknaderna i form av såväl direktförsäkrings- som återförsäkringskapacitet.⁶³

Eftersom begreppet omsättning inte förekommer på samma sätt inom finansbranschen som inom övriga branscher redovisar vi här enbart lönesummans utveckling. Lönesummans tillväxt inom finansbranschen uppvisar en lugn kurva under de senaste åren (Figur 47).

Figur 47. Lönerns tillväxt inom finans- och försäkring (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

Under perioden 2009–2016 var tillväxten god men sakta avtagande. Under det kommande året förväntas lönesumman öka med något mindre än genomsnittet för den perioden (Figur 47).

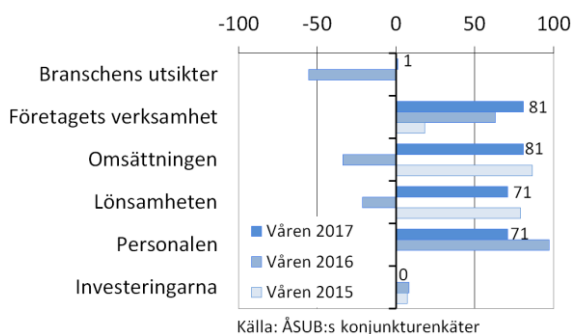
⁶² Avsnittet bygger bland annat på uppgifter från Mikael Mörn, direktör, Affärsområdet Åland på Ålandsbanken och Tony Karlström, VD på Försäkringsaktiebolaget Alandia.

⁶³ Tony Karlström, VD på Försäkringsaktiebolaget Alandia.

Företagen själva bedömer att de kommer att ha expanderat om ett år (barometerutslag +81), trots att de förväntar sig en närmast oförändrad situation angående branschens konjunktur under den kommande 12-månaders-perioden (+1) (högst upp i *Figur 48*).

Branschföretagen förutspår att omsättning och lönsamhet kommer att vara bättre under innevarande år jämfört med fjolåret (+81, respektive +71 i *Figur 48*). Vi använder här begreppet "omsättning" väl medvetna om att någon sådan i vanlig bemärkelse inte existerar inom finans- och försäkring.

Figur 48. Förväntningarna inom finans- och försäkring

Den åländska finans- och försäkringssektorn fortsätter sina planer på att expandera på personalsidan under den kommande 12-månadersperioden (+71), samtidigt som investeringarna inom branschen förväntas förbli på samma nivå i år som i fjol (*Figur 48*).

Sammanfattningsvis kan noteras att bankernas och finansbolagens totalindex ligger högt denna vår, faktiskt på den högsta nivån sedan 2008 (se s. 54).

Från åländskt bankhåll rapporteras att efterfrågan på bostadskrediter fortsättningsvis är god även om utlåningen till större bostads-

investeringar har mattats av.⁶⁴ Efterfrågan på företagskrediter i allmänhet har legat på samma nivå under det senaste året, men i takt med att framtidstron ökar görs mera investeringar.

Bankernas placeringskunder är i nuläget avvaktande och många söker sig till placeringar i alternativa tillgångar. Vi räknar även med att ett långsamt stigande ränteläge gör att bankernas räntenetto sakta med säkert ökar på några års sikt.

Liksom på andra håll ser såväl de åländska bankerna som försäkringsbolagen de historiskt sett väldigt höga värderingsnivåerna för aktier, obligationer och fastigheter som problematiska, tillgångar som blåsts upp av den billiga tillgången på pengar under senare år.

Slutligen, som vi ofta konstaterat: möjligheterna för den åländska finanssektorn att växa finns i första hand utanför Åland. Verksamheten på Åland är visserligen stabil, men ger relativt små expansionsmöjligheter.

5.10 Företagstjänster

Branschen företagstjänster har cirka 1 000 personer anställda och är därmed den tredje största branschen inom det privata näringslivet. Branschen rymmer ett flertal IT-företag och ett flertal företag som ägnar sig åt uthyrning och förvaltning av fastigheter.

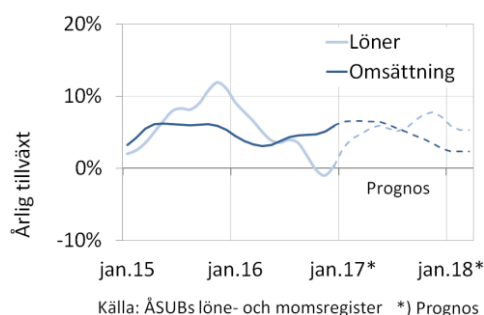
Därtill kommer annan kvalificerad tjänsteproduktion som reklam- och advokatbyråer och tidningsutgivning, men också mer arbetsintensiv verksamhet som fastighetsservice och städbolag.

Den mörkare linjen i *Figur 49* visar den sam-

⁶⁴ Uppgifter från Mikael Mörn, direktör, Affärsområdet Åland på Ålandsbanken och Tony Karlström, VD på Försäkringsaktiebolaget Alandia.

lade omsättningstillväxten inom branschen. Tillväxten mattades av rejält under 2014, från knappt 6,6 procent året innan till blygsamma 0,7 procent. Året därpå och förra året (2016) ökade tillväxten och hamnade på drygt 4 procents nominell ökning.

Figur 49. Lönerna och omsättningens tillväxt inom företagstjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

Lönesummans tillväxt låg på en något högre nivå fram till mitten av förra året (2016) då den fortsatte att sjunka och till och med minska under slutet av året. Detta blir knappast en bestående trend, utan vi räknar med att lönetillväxten återigen vänder uppåt under detta år (2017) (Figur 49).

Enligt branschföretagens svar på vår konjunkturenkät ser man positivt på konjunkturen den kommande 12-årsperioden. Alla barometerindikatorer pekar åt höger i figuren (Figur 50). Barometern ger en övervikt för dem som tror på en förbättrad branschkonjunktur och även en expansion av det egna företaget under det kommande året (+35).

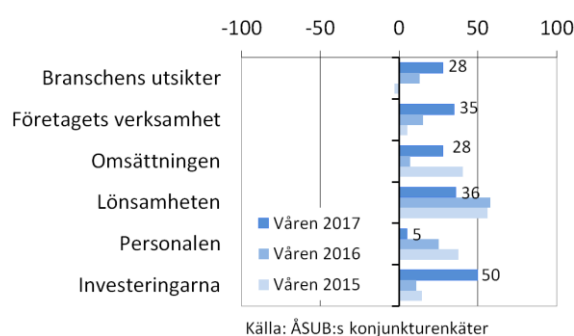
Man är också i övrigt genomgående positiv när det gäller den kommande 12-månadersperioden. I sin bedömning av omsättningens tillväxt är man övervägande positiv (+28) och även så när det gäller lönsamheten (+36).

Någon större förändring i personalstyrkan räknar inte företagen inom företagstjänster med. Däremot finns en klar övervikt för de

företag i branschen som förväntar sig kunna öka investeringarna i förhållande till fjolåret (barometerutslag = +50, Figur 50).

Ett totalindex som för tredje året i rad ligger över långtidsmedelvärdet sammanfattar branschens optimism inför de kommande 12 månaderna (Se diagram s. 54).

Figur 50. Förväntningarna inom företagstjänster

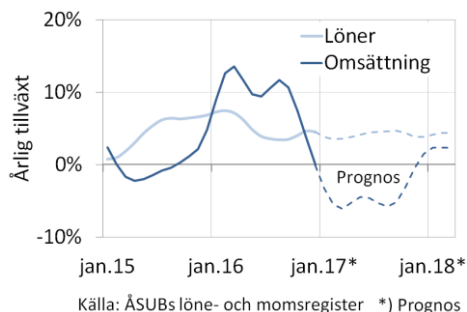
5.11 Personliga tjänster

Tjänsteföretagen i kategorin personliga tjänster har som namnet antyder personer och hushåll som kunder. Inom branschen finns cirka 650 anställda. Verksamheten omfattar tvätterier, frisörer, diverse privat hälso- och sjukvårdsverksamhet, bland annat.

En stor del av branschen består av enskilda näringsidkare. De allra flesta företagen har 0–20 anställda, det enda storföretaget i branschen är Ålands Penningautomatförening (PAF), vilket får stort genomslag i vår barometer.

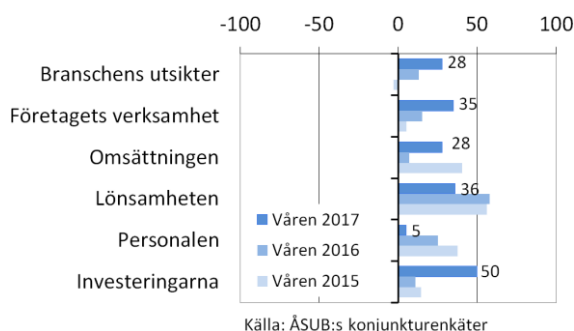
Såväl tillväxten i branschens sammanlagda lönesumma som i dess omsättning stärktes under 2015 fram till början av fjolåret 2016 (Figur 51). Därefter föll omsättningstillväxten tillbaka till noll enligt preliminära siffror. För lönesumman pekar den registerbaserade prognosen för innevarande år (2017) på en fortsatt måttlig reell tillväxt.

Figur 51. Lönernas och omsättningens tillväxt inom personliga tjänster (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

De olika aspekterna av förväntningarna om den kommande 12-månadersperioden inom branschen framgår av *Figur 52*. Traditionellt är branschen den mest positiva av alla – tätt följd av övrig industri.

Figur 52. Förväntningarna inom personliga tjänster

Vi ser att alla barometerutslag ligger åt det högra, positiva hållet. Man bedömer överlag att konjunkturutsikterna för branschen som helhet kommer att ha förbättrats om ett år (+28) och att det egna företaget kommer att ha expanderat (+35).

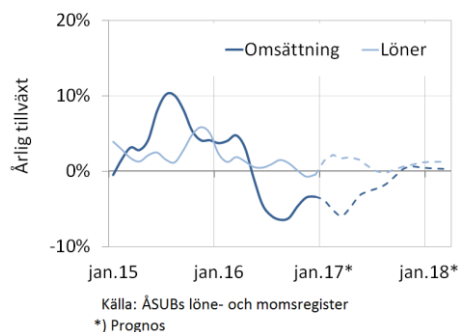
Denna vår (2017) förväntar man sig även en starkare omsättning (+28) och en förbättrad lönsamhet (+36). Personalstyrkan i branschen kommer enligt barometern att öka endast marginellt under året. (+5), medan det finns en relativt stark övervikt för dem som tror att investeringarna kommer att ligga över förra årets nivå.

Av branschens totalindex att döma ligger förväntningarna om 2017 i år på den genomsnittliga nivån för branschen.

5.12 Turismen

Turism är en verksamhet som bedrivs inom flera av de 11 grundläggande branscherna som ingår i denna konjunkturstudie. Vi skiljer på den totala turismen som består av såväl den som bedrivs till sjöss på passagerarfärjorna som den som bedrivs i olika former på land. Den tyngsta komponenten i den totala turismen utgörs av passagerarsjöfarten.

Figur 53. Lönernas och omsättningens tillväxt inom turismen (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

Lönesummans och omsättningens tillväxt följer därför nära transportbranschens där även passagerarsjöfarten är dominerande. Den samlade lönesumman inom turismnäringen var hyfsat god 2014 och 2015, men föll tillbaka till nära reell nolltillväxt 2016 (*Figur 53*).

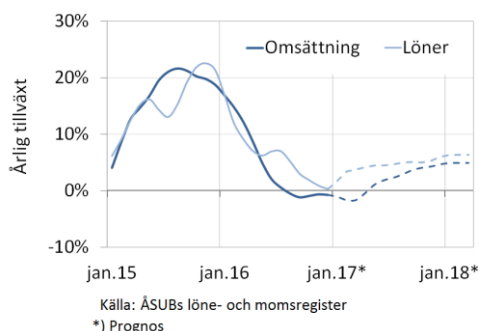
Turismens samlade omsättning minskade 2014 (tillväxten var negativ, som framgår av den ljusa linjen i *Figur 53*). Den vände sedan uppåt och blev positiv 2015 men förväntas enligt preliminära siffror återigen bli negativ detta år.

När vi begränsar analysen till den turism som bedrivs på land (*Figur 54*) ser vi att lönesummans tillväxt de senaste två åren visar

ett något annorlunda mönster än den totala turismen. Kurvorna följer kort sagt samma utvecklingsmönster som den totala turismens men ligger på en nivå över denna, vilket avspeglar en betydligt starkare dynamik i dess konjunktur.

Lönesumman hos landturismens företag, som avspeglar personalvolymen i branschen, ökade starkt 2015 och fortsatte att ligga på den positiva sidan 2016. Vår prognosmodell som bygger på registerdata säger även den att lönesummans tillväxt fortsätter under detta år (2017).

Figur 54. Lönerna och omsättningens tillväxt inom landturismen (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2015–mars 2018

Liksom fallet var för den totala turismen (land- och sjöturism tillsammans) mattades tillväxten av omsättningen av under fjolåret (2016). Den minskade till och med under årets andra hälft. Omsättningstillväxten väntas återigen stiga enligt vår prognosmodell innevarande år (2017).

6. Fördjupning: Jordbruket och dess förädling

Jordbrukssektorn på Åland har under de senaste åren utsatts för stora påfrestningar. Låga priser har pressat lönsamheten i många verksamheter. Villkoren har varit tuffa för jordbrukarna och en stor oro har även drab-

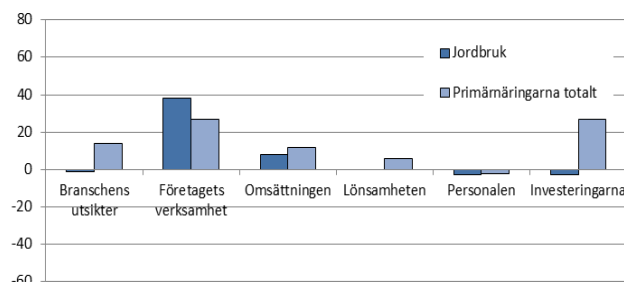
bat förädlingsledet. I detta kapitel tittar vi närmare på det åländska jordbruket och dess förädlingsled, som en fördjupning av avsnitt 5.1 i kapitel 5.

6.1 Enkät svar

Årets enkäturval innehöll ett ökat antal jordbruksföretag vilket innebär att vi har möjlighet att redovisa dessa separat och inte endast som en del av primärnäringsarna. Det handlar trots det utökade urvalet fortsatt- ningsvis om ett relativt lågt antal svarande (tolv företag).

I Figur 55 jämförs dessa företags förväntningar med hela primärnäringsens. Jordbruksföretagens förväntningar är generellt negativare än primärnäringsarnas totalt sett. Förväntningarna på branschutsikterna och investeringarna är klart lägre inom jordbruket. Trots detta har man inom jordbruket ändå en något positivare bild av det egna företagets verksamhetsutveckling det kommande året jämfört med samtliga företag inom primärnäringsarna.

Figur 55. Jordbrukets och hela primärnäringsarnas förväntningar våren 2017

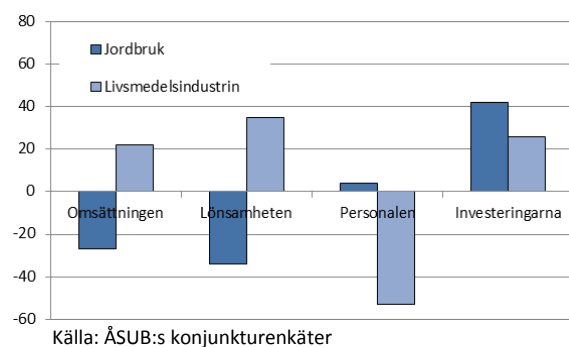
Källa: ÅSUB:s konjunktürenkäter

Livsmedelsindustrins svar finns redovisade i avsnitt 5.2 i kapitel 5, men man kan konstatera att förväntningarna liknar primärnäringsarnas med en positiv syn på branschens och företagets utsikter det närmsta året samt negativa förväntningar på personalstyrkans och investeringarnas storlek.

Livsmedelsindustrins bedömning av det

gångna året påminner om förväntningarna framöver (Figur 56). Omsättning och lönsamhet bedöms ha förbättrats medan personalen minskat. Förväntningarna på omsättning och personal är dock klart positivare för det kommande året, även om riktningarna är desamma.

Figur 56. Livsmedelsindustrins och jordbrukets bedömning av omsättning, lönsamhet, personal och investeringar det senaste året

Investeringar uppskattas ha ökat det senaste året vilket skiljer sig från förväntningarna inför det kommande året. Det är möjligt att rationaliseringar på personalsidan och anpassning till nya förutsättningar har skett och att detta lett till förbättrad lönsamhet som väntas fortsätta under det kommande året.

Jordbruksföretagen bedömer att omsättning och lönsamhet minskat det senaste året, medan investeringarna har ökat.

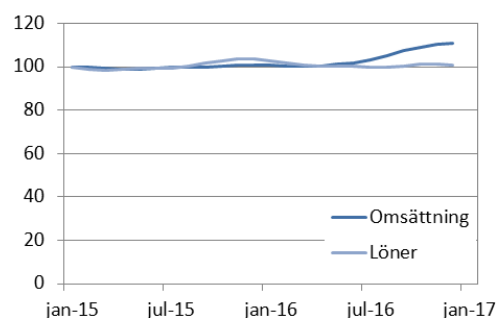
6.2 Utveckling av omsättning och lönesumma

Vi kan genom registeruppgifter följa upp utvecklingen av omsättning och lönesumma inom jordbruket och livsmedelsindustrin på månatlig basis fram till och med december 2016.

Utvecklingen inom livsmedelsindustrin är relativt stillastående för bägge mått under

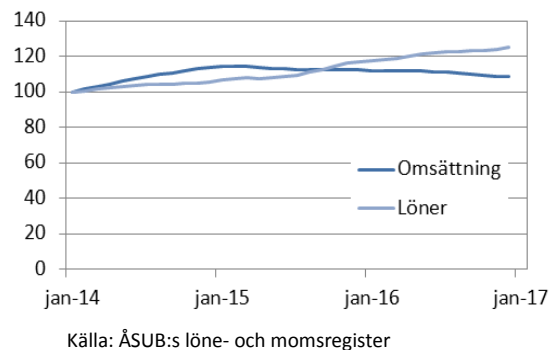
de två senaste åren (Figur 57). Under det senaste halvåret kan vi dock se en positiv trend vad gäller branschens omsättning, vilket även stämmer överens med branschens bedömning i vår enkät. Även omsättningens och lönesummans skilda utveckling det senaste året överensstämmer med de inkomna enkätsvaren.

Figur 57. Lönernas och omsättningens utveckling inom livsmedelsindustrin 2015–2016 (index: januari 2015=100)

Av de cirka 400 jordbruksföretagen på Åland ingår ett sjuttioal i registret varifrån omsättnings- och lönesummorna hämtas. Inom dessa företag kan vi se en stagnerad omsättningsutveckling de senaste två åren, medan lönesumman å sin sida har haft en ökande trend under hela perioden (Figur 58).

Figur 58. Lönernas och omsättningens utveckling inom jordbruket 2014–2016 (index: januari 2014=100)

6.3 Mejeribranschen

Mejeribranschen är inne i en djup svacka som utlöstes i samband med att konflikten mellan EU och Ryssland stoppade exporten till Ryssland från EU. Sanktionerna sammanföll med andra internationella händelser av betydelse för branschen. Kinas import av mjölk minskade och EU avskaffade sina mjölkkvoter.

Dessa händelser ledde sammantaget till ett stort överskott av mjölk inom unionen, vilket resulterat i ett kraftigt sjunkande mjölkpriser som slagit hårt mot branschen. De slopade kvoterna och det ryska importförbudet drabbade de finska mjölkproducenterna särskilt hårt eftersom de har sämre naturliga förutsättningar än många europeiska konkurrenter och dessutom hade en omfattande export till Ryssland innan förbudet infördes.

Strukturförändringen har gått snabbt inom mejeribranschen på Åland och mjölkgårdarna har blivit klart färre och större på kort tid. Det sjunkande mjölkpriset ledde till missnöje inom branschen och under 2015 valde tretton producenter att lämna andelslaget ÅCA för att istället börja leverera mjölk till Arla Finland på kontraktbasis, då Arla erbjöd ett högre avräkningspris.⁶⁵ Under 2015 fanns osäkerhet kring hur många mjölkproducenter som skulle lämna andelslaget och hur mejeriets verksamhet skulle komma att påverkas, men läget kring leverantörerna stabiliserades någorlunda under 2016.

Det ansträngda läget har till viss del fortsatt med ytterligare enstaka leverantörsavhopp och rapportering i media om att mejeriet retroaktivt minskar avräkningspriset på mjölk för 2016 för att stärka resultatet. I april annonserade dock ÅCA en sexprocentig ökning av avräkningsbeloppet för mjölken till leverantörerna med hänvisning till en

stabiliserad marknad för deras produkter.

Mjölkkrisen har runt om i Europa tvingat mejerierna att försöka få fram produkter som konsumenterna är villiga att betala mer för. ÅCA inledde ifjol tillsammans med en av de åländska mjölkgårdarna en satsning på ekologisk mjölk.

Utöver detta inleddes även ett samarbete med mjölkbönder i Roslagen som gått ur Arla och börjat transportera ekologisk mjölk till Åland för förädling och förpackning innan slutlig försäljning i Sverige. Dessutom finns även sedan slutet av 2015 ett åländskt gårdsmejeri som förädlar egen ekologisk mjölk till olika mejeriprodukter.

Problemen för mejeribranschen är som nämnt inte begränsade till Åland. För att stabilisera den europeiska marknaden satsade EU i slutet av förra året 150 miljoner euro på ett stödprogram för att minska mjölkproduktionen inom unionen. Mjölkbönder kan välja att ansluta sig till programmet som innebär att producenten får partiell kompensation för minskad mjölkproduktion jämfört med ett år tidigare. Ett mindre antal åländska mjölkbönder ansökte under hösten om att ta del av programmet.

Det är möjligt att producenter som planerar att avveckla sin verksamhet påskyndas av de hårda tiderna för mejeribranschen och det ytterligare incitament som stödet innebär. Detta kunde i så fall påskynda fortsatt strukturomvandling inom den åländska mjölkproduktionen.

Som ett resultat av bland annat det ovan nämnda stödprogrammet, låga priser och sämre väderförhållanden minskade den samlade mjölkproduktionen inom EU med knappt fyra procent det sista kvartalet 2016

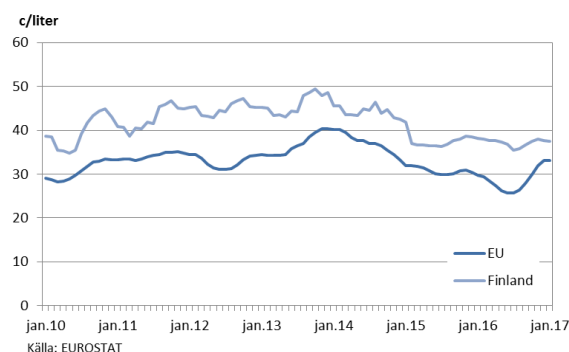
⁶⁵ ÅCAs årsberättelse 2015.

jämfört med ett år tidigare.⁶⁶ I Finland minskade produktionen under samma period med ca två procent.

Det finns vissa tecken på ljusning för den hårt ansträngda mejeribranschen. Den lägre mjölkproduktionen inom EU har tillsammans med bland annat lägre produktion i viktiga producentländer som Nya Zeeland och Australien samt ökad global importefterfrågan inneburit en kraftig höjning av mjölkpriset internationellt.

Efter att ha nått en bottennivå i början på förra sommaren hade mjölkpriset inom EU vid årsskiftet stigit med åtta procent jämfört med ett år tidigare (Figur 59).

Figur 59. Priset på råmjölk i EU och Finland 2010–2016

Även de finländska mjölkpriserna steg under det andra halvåret 2016, men inte i samma utsträckning som i EU sammantaget. I april annonserade ÅCA en sexprocentig ökning av avräkningsbeloppet. Indikationer på en stundande återhämtning i den globala produktionen håller tillbaka förväntningarna på mjölkprisets utveckling och något avskaffande av det ryska importstoppet är inte aktuellt i dagsläget.

Det återstår att se ifall de internationella mjölkpriserna fortsätter att stiga och

huruvida de finska och åländska mjölkpriserna följer de europeiska ökningarna framöver.

Det har från den finska mejeribranschen framförts förhoppningar om att de höjda exportpriserna på mejerivaror kan vara en fingervisning om en bättre framtid.⁶⁷ Aprilhöjningen från ÅCA är en för branschen efterlängtat positiv signal.

6.4 Köttbranschen

I likhet med mejeriet drabbades slakteriet Dahlmans under året av ett hot om att en större grupp primärproducenter skulle avsluta sitt samarbete med det åländska slakteriet och istället leverera råvarorna till en utomåländsk aktör. En grupp åländska köttproducenter förhandlade under sommaren med både Dahlmans och ett svenskt slakteri innan en överenskommelse i augusti kunde slutas mellan Dahlmans och producenterna.

En orsak till kontakterna med Sverige var att de svenska nötköttspriserna utvecklats bättre än de finländska, vilket kan ses i Figur 60. Överenskommelsen innebar att kontrakt slöts mellan producenter och slakteriet och justerad prissättning.

Efter överenskommelsen har positiva signaler om den framtida verksamheten kommit både från producent- och slakterihåll, med hopp om förbättrat samarbete och nysatser. I mars 2017 annonserades att Dahlmans köper upp ett åländskt livsmedelsgrossistföretag.

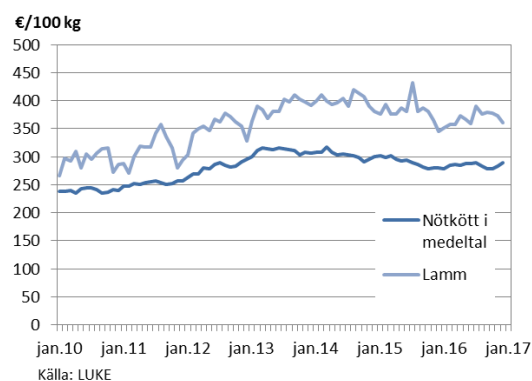
Prisbilden för nötkött inom EU har varit ganska oförändrad de senaste fem åren. De finska priserna följer den allmänna europeiska utvecklingen, men som redan konstaterats har de svenska nötköttspriserna under

⁶⁶ Då inget annat nämns bygger prisförväntningar i detta kapitel på *Short-term Outlook for EU agricultural markets in 2017 and 2018*, Europeiska kommissionen (2017).

⁶⁷ Valios nyhetsmeddelande 21.12.2016.

de senaste två åren utvecklats klart positivare än sina europeiska motsvarigheter.

Figur 60. Köttpriser i Finland, 2010–2016

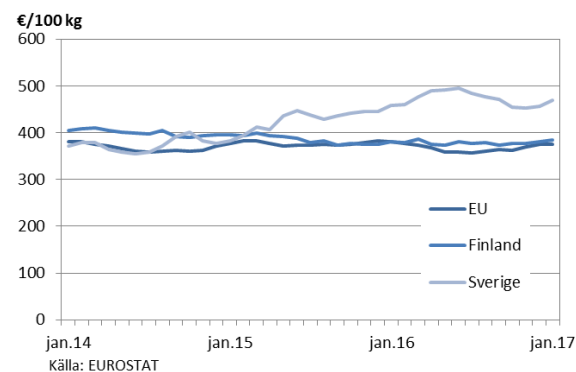
Kiloprisskillnaden mellan Sverige och EU närmar sig nu en euro, vilket är den största skillnaden sedan det svenska EU-tillträdet.⁶⁸ I en novemberprognos av det svenska lantbrukets lönsamhet konstateras att den ökande prisskillnaden beror på en ökad villighet att betala ett mervärde för svenskt kött.

En klart lägre självförsörjandegrad av kött i Sverige innebär andra möjligheter för slakteripriserna att reagera genom en ökad efterfrågan på inhemskt kött vid ökad uppmärksamhet kring t.ex. dåliga förhållanden inom utländsk köttproduktion.

Från åländskt håll har det dock framförts en tilltro till möjligheten att få ett högre pris för högkvalitativt och närproducerat kött.

Skillnaden mellan de finska priserna för de två största köttprodukterna på Åland, nötkött och lamm, har ökat under de senaste åren (Figur 60) men bägge har sett en positiv trend brytas kring 2013 och har sedan dess haft en tung utveckling.

Figur 61. Pris på ungtjurar, 2014–16

6.5 Växtodling

Spannmålspriserna i Finland har haft en negativ trend sedan början av 2013 (Figur 62). Globala rekordskördar med stora spannmålslager som följd pressar de internationella priserna, någon ljusning är inte heller att vänta under det närmaste året. De låga priserna pressar lönsamheten för många fler åländska gårdar än de som är inriktade på just spannmål eftersom spannmål utgör en kompletterande gröda för många andra.⁶⁹

Den största grödan på Åland vid sidan om trädgårdsodlingen, potatisen, är starkt kopplad till den lokala förädlingen.⁷⁰ Under våren 2016 levde man i ovisshet om den åländska chipsfabriken skulle fortsätta sin verksamhet, och i så fall i vilken omfattning.

Hotet aktualiserade bland annat de stora kringeffekter som den här betydelsefulla verksamheten inom livsmedelsklustret skulle få, då förutom de fabriksanställda även t.ex. odlare och transportföretag skulle påverkas av den chock som en nedläggning innebär.⁷¹ Under den så kallade chipskrisen

⁶⁹ ÅSUB (2016), Konjunkturläget 2016.

⁷⁰ Mätt i försäljningsintäkter.

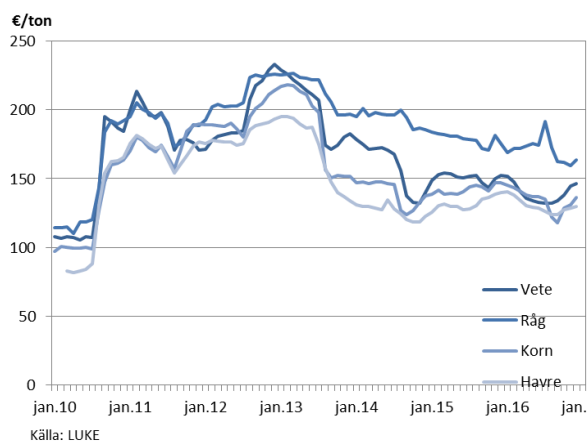
⁷¹ ÅSUB uppskattade i *Konjunkturläget 2016* att en nedläggning initialt skulle innebära ett bortfall på ca 220 arbetsplatser samt bestående negativa effekter på BNP.

⁶⁸ LRF Konsult (2016), Lantbrukets lönsamhet november 2016.

uppmärksammades landskapsregeringen på prissättningen av olika samhällstjänster och uttalade en vilja att medverka till en översyn av dessa.⁷²

Från branschhåll har kritik mot höga åländska priser på samhällstjänster framförts och som en del i landskapsregeringens arbete för att behålla den åländska chipsproduktionen tillkom från och med februari i år möjligheten att få bevattningsstöd för potatisodling. Stödet ingår efter en programändring som en del av det åländska LBU-programmet.

Figur 62. Spannmålspriser i Finland, 2010–2016

⁷² Ålands landskapsregering, pressmeddelande 19.5.2016.

Källor och referenser

Aktia Bank (2017) Ekonomisk översikt 2017:1

Braemar ACM (<http://braemaracm.com/research/>)

Bunker Ports News Worldwide, varierande nummer (<http://www.bunkerportsnews.com/>)

Capital Link Shipping (<http://marine-transportation.capitallink.com/>).

The Conference Board, *Consumer Confidence Survey* (<http://www.conferenceboard.org/>)

Danske Bank (2017) *Nordic Outlook. Economic and Financial Trends*, 5th January 2017

ECB (<http://www.ecb.int/>)

Economic Policy Council (2017) *Economic Policy Council Report 2016*

Economist Intelligence Unit (2017), *Global Forecasting Service*, March 16th 2017

The Economist, varierande nummer

ETLA (2017)

ETLA (2017) *Suhdanne 2017/1*

EUROSTAT (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>)

European Central Bank (2017) *Economic Bulletin 1/2017*

Europeiska centralbanken (2017) Makroekonomiska framtidsbedömningar för euroområdet av eurosystemetts experter, mars 2017.

European Commission (2016) *Winter 2016 Economic Forecast: Weathering new challenges*, Brussels, 4 February 2016

Europeiska kommissionen (2017) *Short-term Outlook for EU agricultural markets in 2017 and 2018*

European Money Markets Institute (<http://www.euribor.org>)

Energy Information Administration, US Government,

Economist Intelligence Unit (2017) *Global Forecasting Service* March 16th 2017.

FED (<https://www.federalreserve.gov/>)

Finlands Bank (<https://www.suomenpankki.fi/sv/>)

Harper Petersen & Co (<http://www.harperpetersen.com>)

IMF (2017) *World Economic Outlook*, January 16, 2017).

International Energy Agency (<https://www.iea.org/>)

Investment Tools (http://www.investmenttools.com/futures/bdi_baltic_dry_index.htm)

Konjunkturinstitutet (2017) *Konjunkturläget* mars 2017

LRF Konsult (2016), *Lantbrukets lönsamhet* november 2016

Nordea *Economic Outlook 1/2017*

Nordea *Economic Outlook 2/2017*

Nya Åland, diverse upplagor

OECD (2017) *Interim Economic Outlook*, 7 March 2017

Palkansaajien tutkimuslaitos (2016) *Talousennuste vuosille 2016-2017*

Rederi Ab Eckerö, årsredovisningar, diverse år

SAI Newsletter, diverse upplagor

[SCB, Befolkning](#)

SEB (2017) *Nordic Outlook*, februari 2017

Sjöfartstidningen, Nyhetsbrev, varierande nummer

Shortsea Promotion Centre Finland (2016) Rederibarometern 2016

Ship & Bunker (<http://shipandbunker.com/>)

Statistikcentralen, Finland (<http://www.stat.fi>)

[Statistikcentralen \(2017\) Konjunkturindikator för produktionen](#)

[Statistikcentralen, nationalräkenskaper.](#)

Statistiska Centralbyrån, (SCB) (<http://www.scb.se>)

Sveriges riksbank (2017) Penningpolitisk rapport, februari 2017

Tidningen Åland, diverse upplagor

Trafikverket, Finland (2016), Utrikes sjötrafik. Utrikes passagerartrafik fördelad efter land, 2003-2015

US Energy Information Administration (<http://www.eia.gov>)

US Energy Information Administration (2016) *Short Term Energy Outlook 16 March 2016*

Valios nyhetsmeddelande 21.12.2016.

Viking Line, årsredovisningar, diverse år

World Bank (2017) Global Economic Prospects. *Weak Investment in Uncertain Times. January 2017*

World Interest Rate Tables (<http://fxstreet.com>)

Ålandsbanken, årsredovisningar, diverse år

Ålands landskapsregering, budgetuppgifter för landskapet Åland 2016 och 2017

Ålands landskapsregering, pressmeddelande 19.5.2016

[ÅSUB, Befolkning](#)

[ÅSUB \(2015\) Kommunala befolkningsscenarier 2015](#)

ÅSUB (2010) Statistikmeddelande. Befolkning 2010:1. Befolkningsrörelsen 2009

ÅSUB Rapport 2012:1, Konjunkturläget våren 2012

ÅSUB Statistik 2012:3. Ålands externa varu- och tjänstehandel 2011

ÅSUB Rapport 2013:1, Konjunkturläget våren 2013

ÅSUB Rapport 2014:1, Konjunkturläget våren 2014

ÅSUB Rapport 2015:2, Konjunkturläget våren 2015

ÅSUB Rapport 2016:2, Konjunkturläget våren 2016

ÅSUB (2015) Statistikmeddelande OE 2015:1. Kommunernas och kommunalförbundens budgetar 2015

ÅSUB Statistik 2014:4. Kommunernas och kommunalförbundens ekonomi och verksamhet 2013

ÅSUB (2016) Statistikmeddelande. Nationalräkenskapsdata 2016:1.

ÅSUB (2017) Befolkningsrörelsen 2016, preliminära siffror

ÅSUB, Arbetsmarknad (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Konsumentprisindex (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Sjöfart (<http://www.asub.ax/>)

ÅSUB, Turism (<http://www.asub.ax/sv/statistik/turism>)

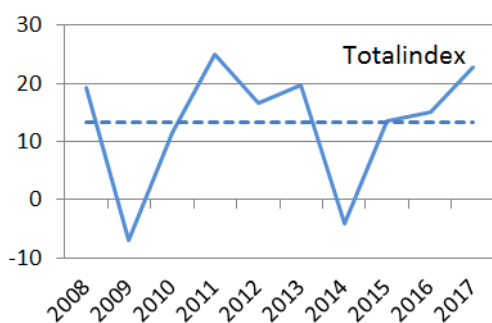
Bilaga 1: Totalindex för det privata näringslivet och dess branscher

Totalindex är beräknat som medeltalet av svaren på de sex frågorna på konjunkturenkätens första sida som handlar om företagets bedömning av hur branschens utsikter, företagets verksamhet, omsättningen, lönsamheten, personalen och investeringarna

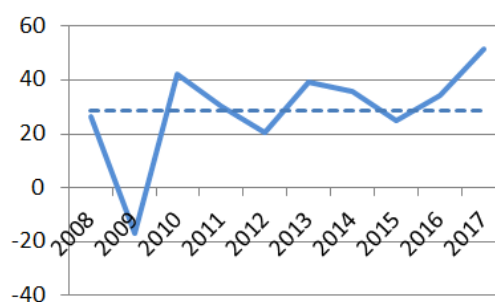
kommer att utvecklas de närmaste 12 månaderna.

Den streckade linjen markerar medeltalet för åren 2008-2016 för de enskilda branscherna och visar att det grundläggande svarsmonstret skiljer sig mycket dem emellan.

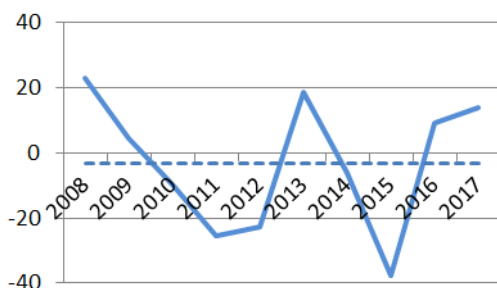
NÄRINGSLIVET TOTALT

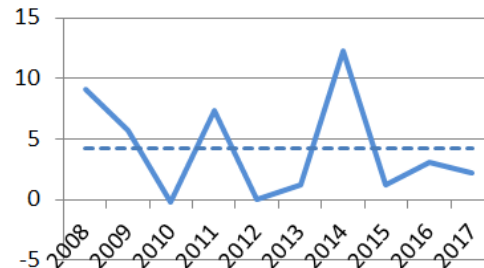
ÖVRIG INDUSTRI

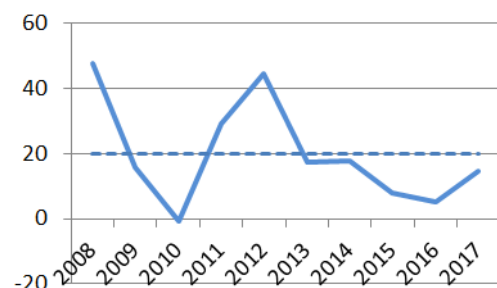
PRIMÄRNÄRINGARNA

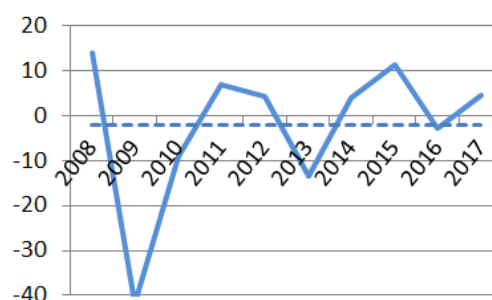
VATTEN OCH EL

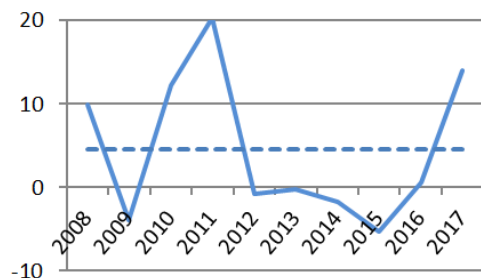
LIVSMEDELSINDUSTRI

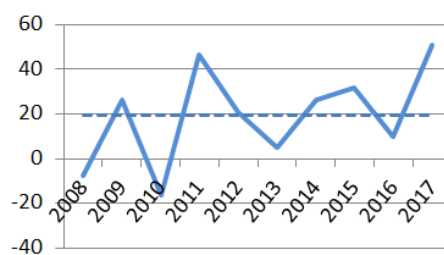
BYGGVERKSAMHET

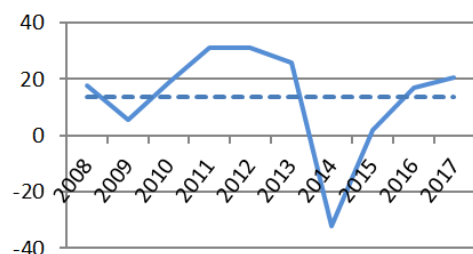
PARTI- OCH DETALJHANDEL

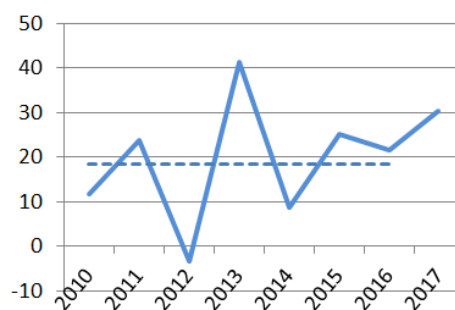
BANK OCH FÖRSÄKRING/FINANS OCH FÖRSÄKRING

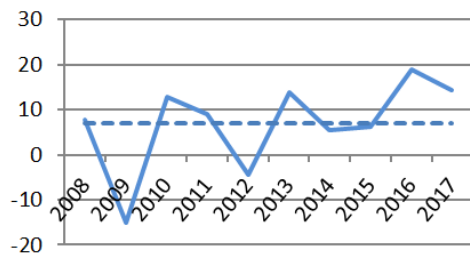
TRANSPORTER OCH KOMMUNIKATION

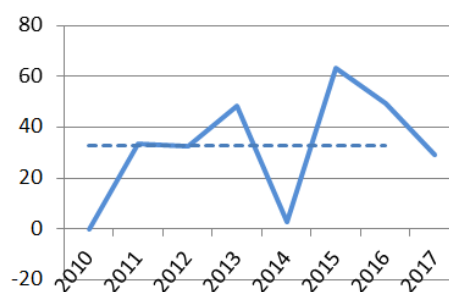
FÖRETAGSTJÄNSTER

HOTELL- OCH RESTAURANG

PERSONLIGA TJÄNSTER

Bilaga 2: Konjunkturenkäten

Konjunkturenkäten 2016 gick ut i två versioner (A och B). Första sidan var identisk för båda versioner. Sidan 2 skiljer sig i de två versionerna.

Ålands statistik- och utredningsbyrå

Konjunkturenkäten våren 2017

Posta, faxa eller svara direkt via blanketten på vår hemsida (se följbrevet)!

ÅSUB, PB 1187, AX 22 111 Mariehamn; fax 018-19495 (version A)

Svarsnummer
(Se den förtryckta pappersblanketten)

Företag

Kontaktperson

Titel

Tel.:

Vill Ni ha konjunkturrapporten som återrapportering? ☐ ja ☐ nej

Ert företags aktuella personalstyrka omräknat till helårstjänster? (Vid behov använd en eller två decimaler)

Inom Åland (inklusive anställda ombord på åländska fartyg) Utanför Åland

- 1. Konjunkturutsikterna i Er bransch kommer om 12 månader att vara:**
☐ bättre ☐ oförändrade ☐ sämre
- 2. Kommer Ert företag om 12 månader att ha:**
☐ expanderat ☐ bibehållit nuvarande storlek ☐ minskat eller upphört med verksamheten
- 3. Hur har omsättningen i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan, i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen? (År 2016 var inflationen 0,6 procent)**
☐ snabbare ☐ lika snabbt ☐ långsammare
- 4. Hur kommer omsättningen att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen?**
☐ snabbare ☐ lika snabbt ☐ långsammare
- 5. Hur har lönsamheten i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan?**
☐ förbättrats ☐ oförändrad ☐ försämrats
- 6. Hur kommer lönsamheten att ha utvecklats om 12 månader?**
☐ förbättrats ☐ oförändrad ☐ försämrats
- 7. Har antalet anställda i Ert företag, jämfört med situationen för 12 månader sedan:**
☐ ökat ☐ oförändrad ☐ minskat
- 8. Kommer antalet anställda i Ert företag om 12 månader att:**
☐ ha ökat ☐ vara oförändrad ☐ ha minskat
- 9. Hur har investeringarna i byggnader och maskiner förändrats jämfört med för 12 månader sedan:**
☐ ökat betydligt ☐ motsvarar årligt slitage och avskrivningar ☐ minskat betydligt
- 10. Hur kommer investeringarna att ha utvecklats om 12 månader:**
☐ ökat betydligt ☐ motsvara årligt slitage och avskrivningar ☐ minskat betydligt

1780111818

Konjunkturenkäten, version A, sidan 2

11. Hur många anställda, omräknat till helårstjänster uppskattar Ni att Ert företag kommer att ha om ett år? (Vid behov använd en eller två decimaler! Inga anställda = 0)

Anställda på Åland om 12 månader (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

Anställda utanför Åland om 12 månader:

12. Uppskatta antalet anställningar Ni kommer att göra (ersättande och ny personal) i Ert företag under de kommande 12 månaderna. (Vid behov använd en eller två decimaler)

a) På Åland (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

b) Utanför Åland:

Antal anställningar/
helårstjänster
sammanlagt (a+b)

Om Ni svarat '0' (inga anställningar) på ovanstående fråga, gå direkt till fråga 15!

13. Om Ni planerar att anställa under det kommande året, vilka yrkesinriktningar kommer Ni att efterfråga? (Avser arbetsställen inom och utanför Åland). (Vid behov använd en eller två decimaler!)

Uppskatta antal anställningar omräknat till heltidstjänster! (Sammanlagda antalet bör summera till a+b i fråga 12)

Yrkesgrupp	Antal	Yrkesgrupp	Antal
Chefer inom ekonomi, personal, försäljning, marknadsföring, m.fl.		Restaurang-, storkökspersonal, kokkar	
Chefer inom produktion/service m.fl.		Serveringspersonal	
Specialister inom systemarbete (t.ex. Webb-utvecklare, applikationsprogrammerare)		Befäl och styrmän inom sjötrafik	
Specialister inom databaser, -nätverk och systemprogram		Maskinchefer- och -mästare på fartyg	
Datatekniker, -supportpersonal, -operatörer, m.fl.		Experter inom byggande, teknik och el m.fl.	
Kundtjänstpersonal		Byggnadsarbetare, m.fl.	
Löneräknare, försäkringshandläggare, kontorspersonal inom transport och lager, m.fl.		Maskinmontörer och reparatörer	
Övrig kontorspersonal		Personal inom el- och elektronik	
Försäljare och butikskassörer		Processarbetare inom industri, mfl.	
Annat - vad? (Förkorta vid behov)		Förare av tunga fordon/arbetsmaskinförare	
Antal:		Däckmanskap, sjötrafikarbetare	
Summa nyanställningar Obs! Summan bör vara = a+b under fråga 12		Städare, m.fl.	

14. Om Ert företag efterfrågar en särskild yrkesinriktning, vilken tror Ni kommer att vara svårast att få tag på under det kommande året? (Se ovan). Texta och förkorta vid behov!
15. Hur stor andel av Er personal uppskattar Ni att i nuläget fortbildar sig per år?
☐ 0-20% ☐ 20-40% ☐ 40-60% ☐ 60-80% ☐ 80-100%
16. Inom vilket område tror Ni att Ni främst kommer att satsa på fortbildning/vidareutbildning under det närmaste året? Texta och förkorta vid behov!
17. Vilken slags fortbildning/vidareutbildning kan Ert företag tänka sig bekosta under det närmaste året?
☐ enskilda, kortare utbildningstillfällen ☐ utbildning för examen/certifiering (Ett eller två kryss!)

För dig som skickar in elektroniskt : En siffra inom parentes i knappen
"Skicka" visar att du skickat in formuläret. TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

6127111818

Konjunkturenkäten, version B, sidan 2

11. Hur många anställda, omräknat till helårstjänster uppskattar Ni att Ert företag kommer att ha om ett år? (Vid behov använd en eller två decimaler! Inga anställda = 0)

Anställda på Åland om 12 månader (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

Anställda utanför Åland om 12 månader:

12. Uppskatta antalet anställningar Ni kommer att göra (ersättande och ny personal) i Ert företag under de kommande 12 månaderna. (Vid behov använd en eller två decimaler)

a) På Åland (inklusive ev. anställda på åländska fartyg):

b) Utanför Åland:

Antal anställningar/
helårstjänster
sammanlagt (a+b)

Om Ni svarat '0' (inga anställningar) på ovanstående fråga, gå direkt till fråga 15!

13. Om Ni planerar att anställa under det kommande året, vilka yrkesinriktningar kommer Ni att efterfråga? (Avser arbetsställen inom och utanför Åland). (Vid behov använd en eller två decimaler!)

Uppskatta antal anställningar omräknat till heltidstjänster! (Sammanlagda antalet bör summera till a+b i fråga 12)

Yrkesgrupp	Antal	Yrkesgrupp	Antal
Chefer inom ekonomi, personal, försäljning, marknadsföring, m.fl.		Specialister inom systemarbete (t.ex. Webb-utvecklare, applikationsprogrammerare)	
Chefer inom produktion/service m.fl.		Specialister inom databaser, -nätverk och systemprogram	
Specialister inom finanssektorn, (t.ex. revisor, finansanalytiker)		Datatekniker, -supportpersonal, -operatörer, m.fl.	
Specialister inom marknadsföring och försäljning		Restaurang-, storkökspersonal, kockar	
Experter inom finanssektorn, (t.ex. kreditexpert, redovisare och bokförare)		Serveringspersonal	
Specialiserade sekreterare och arbetsledare för kontorspersonal		Fastighetsskötare	
Kundtjänstpersonal		Försäljare och butikskassörer	
Löneräknare, försäkringshandläggare, kontorspersonal inom transport och lager, m.fl.		Byggnadsarbetare, m.fl.	
Övrig kontorspersonal		Maskinmontörer och reparatörer	
Annat - vad? (Förkorta vid behov)		Personal inom el- och elektronik	
Antal:		Processarbetare inom industri, m.fl.	
Summa nyanställningar		Städare, m.fl.	
Obs! Summan bör vara = a+b under fråga 12			

14. Om Ert företag efterfrågar en särskild yrkesinriktning, vilken tror Ni kommer att vara svårast att få tag på under det kommande året? (Se ovan). Texta och förkorta vid behov!

15. Hur stor andel av Er personal uppskattar Ni att i nuläget fortbildar sig per år?
☐ 0-20% ☐ 20-40% ☐ 40-60% ☐ 60-80% ☐ 80-100%

16. Inom vilket område tror Ni att Ni främst kommer att satsa på fortbildning/vidareutbildning under det närmaste året? Texta och förkorta vid behov!

17. Vilken slags fortbildning/vidareutbildning kan Ert företag tänka sig bekosta under det närmaste året?
☐ enskilda, kortare utbildningstillfällen ☐ utbildning för examen/certifiering (Ett eller två kryss!)

För dig som skickar in elektroniskt : En siffra inom parentes i knappen "Skicka" visar att du skickat in formuläret. TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

9882457395

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomiska-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN